

Archeologisch Onderzoek Havenweg 10, Lieshout

Archeologische begeleiding Havenweg 10 te Lieshout,
gemeente Laarbeek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1326

Archeologisch Onderzoek Havenweg 10 Lieshout

Archeologische Begeleiding Havenweg 10 te Lieshout, gemeente Laarbeek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1326

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Projectbureau Actief Bodembeheer de Kempen
Dhr. M. Kantelberg
Postbus 2213
5600 CE Eindhoven

Grontmij Nederland B.V.
Eindhoven, 25 juli 2014

Verantwoording

Titel : Archeologisch Onderzoek Havenweg 10 Lieshout

Subtitel : Archeologische Begeleiding Havenweg 10 te Lieshout, gemeente Laarbeek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1326

Projectnummer : 311524

Referentienummer : EHV/311524/D

Revisie : D

Datum : 25 juli 2014

Auteur(s) : mevr. drs. L. van Diepen & mevr. A. M.M. Vonk

E-mail adres : lieke.vandiepen@grontmij.nl

Gecontroleerd door : dhr. drs. J.J.G. Geraeds

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : dhr. drs. P.G.M. Kaasenbrood

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
Zernikestraat 17
5612 HZ Eindhoven
Postbus 1265
5602 BG Eindhoven
T +31 88 811 55 10
F +31 40 244 37 97
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Opdrachtgever : Projectbureau Actief Bodembeheer de Kempen
Dhr. M. Kantelberg
Postbus 2213
5600 CE Eindhoven
040 - 232 9292

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.
Zernikestraat 17
Postbus 1265 – 5602 BG Eindhoven
040 – 265 12 11

Bevoegd gezag : Gemeente Laarbeek
College van Burgemeester en Wethouders
Koppelstraat 37
Postbus 190
5740 AD Beek en Donk
tel. 0492 – 469 700
Adviseur namens bevoegd gezag:
SRE Milieudienst - Mevr. R. Berkvens
040 – 25 94 780

Locatie : Gemeente : Lieshout
Plaats : Laarbeek
Toponiem : Havenweg 10
Provincie : Noord-Brabant
RD-coördinaten: : X: 169400 / Y: 391914
X: 169389 / Y: 391936
X: 169433 / Y: 391965
X: 169444 / Y: 391939
Kaartblad : 51E
Omvang plangebied : 1384 m2
Kadaster gemeente : LIESHOUT H
Kadaster nummer(s) : 2349
OM-nummer : 54070
Onderzoeksnummer : 45439
Vondstmeldingsnummer : 425587
Rapportnummer : 34541

Archeoregio NOaA : Brabants zandgebied

Onderzoeksteam : Projectleiding : Dhr. drs. J.J.G. Geraeds
Projectmedewerkers : Mevr. drs. L. van Diepen
Dhr. drs. F.M.J. Delporte
Mevr. S. J.G. Janssen MA
: Mevr. A.M.M. Vonk

Onderzoekskader RO : Bodemsanering

Type onderzoek : Archeologische Begeleiding

Tijdstip onderzoek : Oktober 2012

Bewaarplaats vondsten en documentatie : Provinciaal Depot Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch en Grontmij kantoor te Eindhoven

Samenvatting

Grontmij Nederland B.V. heeft in opdracht van Actief Bodembeheer de Kempen van 17 t/m 22 oktober 2012 een Archeologische Begeleiding uitgevoerd in verband met een zinkassanering op het terrein van Havenweg 10 te Lieshout, gemeente Laarbeek. Omdat de uitvoering van de sanering eventueel tot aantasting van het bodemarchief zou kunnen leiden, en omdat het onderzoeksgebied op de Archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente Laarbeek¹ wordt aangeduid als een terrein met een hoge archeologische verwachtingswaarde en in een historische dorpskern/gehucht ligt, is door het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Laarbeek besloten dat de saneringswerkzaamheden onder archeologische begeleiding moeten worden uitgevoerd.

Het betreft een onderzoekslocatie die in een laat stadium aan de oorspronkelijke opdracht is toegevoegd, de ontgravingswerkzaamheden ter plaatse waren op dat moment al in gang gezet. De archeologische begeleiding is daarom ook beschouwd als een noodopgraving. Nadat ter plaatse een controle op de aanwezigheid van archeologische waarden was uitgevoerd is direct contact gezocht met het bevoegd gezag en diens adviseur. De volgende dag heeft op locatie een overleg plaatsgevonden tussen mev. R. Berkvens (SRE, adviseur bevoegd gezag), dhr. W. van Est (Grontmij, directievoering sanering) en mev. L. van Diepen (Grontmij, KNA archeoloog) en is besloten de voorgestelde aanpak voor het onderzoek voort te zetten.

De ontgravingswerkzaamheden zijn aangevangen aan de noordwestzijde van het terrein, tegen de perceelsgrens. De put werd vanuit die zijde richting oprit (op het middenterrein) ontgraven. De aangetroffen gracht is laagsgewijs uitgegraven. Vervolgens is ook gesaneerd aan de voorzijde van het woonhuis.

De saneringsput is met behulp van een graafmachine laagsgewijs verdiept tot een diepte die varieert tussen 0,7 en 2,8 m –mv. Het archeologisch niveau werd, met uitzondering van gracht S1001, niet bereikt. Tijdens het onderzoek werd één spoornummer toegekend (S1001, zie bijlage 1). De vulling van de gracht is eveneens laagsgewijs ontgraven, waarbij de contour van de gracht is gevolgd. Om de 10m is de gracht gecoupeerd en gedocumenteerd. Vondsten zijn per laag of context verzameld. NAP-hoogtes zijn opgemeten en genoteerd. Na afronding van het archeologisch onderzoek is de put dichtgegooid met geel zand.

Op het kadastrale minuutplan van 1811-132 is te zien dat Havenweg 10 in een zone ligt waarin een clustering van vier omgrachte terreinen ('*moated sites*') uit de 18^e eeuw zichtbaar is, hiervan is het plangebied er een. Het woonhuis Havenweg 10 is een Rijksmonument dat deel uitmaakte van de heerlijkheid Lieshout. Het terrein omvatte een gracht, slot, woonhuis (jachthuis, huidige woonhuis Havenweg 10), bakhuis, koetshuis en gronden (o.a. weiland).

Tijdens de archeologische begeleiding werd de gracht aangetroffen die een gedeelte van het 18^e eeuwse terrein omsloot. Deze vondst bevestigt het beeld dat door het historisch kaartmateriaal werd geschetst. Dit is voor de lokale geschiedschrijving van belang. De gracht op zich heeft echter geen nieuwe informatie opgeleverd, dat geldt voor zowel de vullingslagen/opbouw als voor het vondstmateriaal. De aanwezigheid van een clustering van omgrachte terreinen uit de 18^e eeuw in een relatief kleine zone is wel een interessant gegeven voor de lokale en regionale archeologische en historische kennis. Dit soort kleine complexen vormt vaak een geheel met andere elementen. Het geheel (als complex) kan bijdragen aan de kennis die we hebben over *moated sites* in Noord-Brabant, want hoewel er velen van dit soort terrein hebben bestaan, zijn er velen verdwenen en weinigen onderzocht.

¹ <http://atlas.sre.nl/archeologie>.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	6
1.1	Aanleiding en doelstelling.....	6
1.2	Beleidskader	6
2	Bekende waarden	8
2.1	Het plangebied	8
2.2	Archeologische waarden	9
2.3	Beschrijven historische situatie.....	13
3	Archeologische Begeleiding	15
3.1	Methode.....	15
3.2	Resultaten	17
3.2.1	Sporen	17
3.2.2	Vondsten.....	19
4	Conclusie	25
4.1	Terugkoppeling onderzoeksvragen	25
4.2	Conclusie en aanbeveling	28
	Literatuurlijst en bronnen	29
	Verklarende woordenlijst en gebruikte afkortingen.....	32

Bijlage 1: Archeologische Basisgegevenskaart

Bijlage 2: Rijksmonument Havenweg 10 Lieshout

Bijlage 3: Geomorfologische kaart

Bijlage 4: Bodemkaart

Bijlage 5: Historische kaarten 1830-1973

Bijlage 6: Allesporenkaart

Bijlage 7: Coupetekeningen B en C

Bijlage 8: Vondstenlijst

Bijlage 9: Tijdstabel

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

Grontmij Nederland B.V. heeft in opdracht van Actief Bodembeheer de Kempen van 17 t/m 22 oktober 2012 een Archeologische Begeleiding uitgevoerd in verband met een zinkassanering op het terrein van Havenweg 10 te Lieshout.

Deze sanering maakt deel uit van een grootschalig saneringsproject dat wordt uitgevoerd door Actief Bodembeheer de Kempen (ABdK). Doordat de bodem vervuild is geraakt door zinkassen mag worden aangenomen dat de laag waarin de zinkassen zich bevinden verstoord is en daarmee archeologisch weinig relevant. Het kan echter zo zijn dat er inspoeling van de zinkasresten in de laag onder de geroerde laag heeft plaatsgevonden. Indien deze laag verwijderd dient te worden is het mogelijk dat de archeologische relevante laag wordt aangetast. Of dit het geval is en of dit leidt tot versterking van archeologische waarden kan op voorhand niet worden vastgesteld.

Het betreft een onderzoekslocatie die in een laat stadium aan de oorspronkelijke opdracht is toegevoegd, de ontgravingswerkzaamheden ter plaatse waren op dat moment al in gang gezet. De archeologische begeleiding is daarom ook beschouwd als een noodopgraving. Nadat ter plaatse een controle op de aanwezigheid van archeologische waarden was uitgevoerd is direct contact gezocht met het bevoegd gezag en diens adviseur. De volgende dag heeft op locatie een overleg plaatsgevonden tussen mevr. R. Berkvens (SRE, adviseur bevoegd gezag), dhr. W. van Est (Grontmij, directievoering sanering) en mevr. L. van Diepen (Grontmij, KNA archeoloog) en is besloten de voorgestelde aanpak voor het onderzoek voort te zetten. Het resultaat van deze begeleiding is in onderhavig rapport weergegeven.

1.2 Beleidskader

Sinds 1 september 2007 is de herziene Monumentenwet 1988 van kracht. Middels de 'Wet op de archeologische monumentenzorg' (Wamz) is hiermee het verdrag van Malta binnen de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. Het verdrag van Malta, ook wel Conventie van Valletta genoemd, beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Deze wet regelt de bescherming van archeologisch erfgoed in de bodem, de inpassing ervan in de ruimtelijke ontwikkeling en de financiering van archeologische onderzoeken. De belangrijkste veranderingen als gevolg van deze nieuwe wetgeving betreffen:

- het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden in de bodem;
- de archeologische monumentenzorg wordt een geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijk ordeningsproces;

- de kosten van archeologische werkzaamheden komen in principe voor rekening van de initiatiefnemer van bodemveroorzakende activiteiten (principe van 'veroorzaker betaalt').

In de monumentenwet is tevens vastgelegd dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de omgang met archeologische waarden binnen haar gemeentelijk grondgebied.

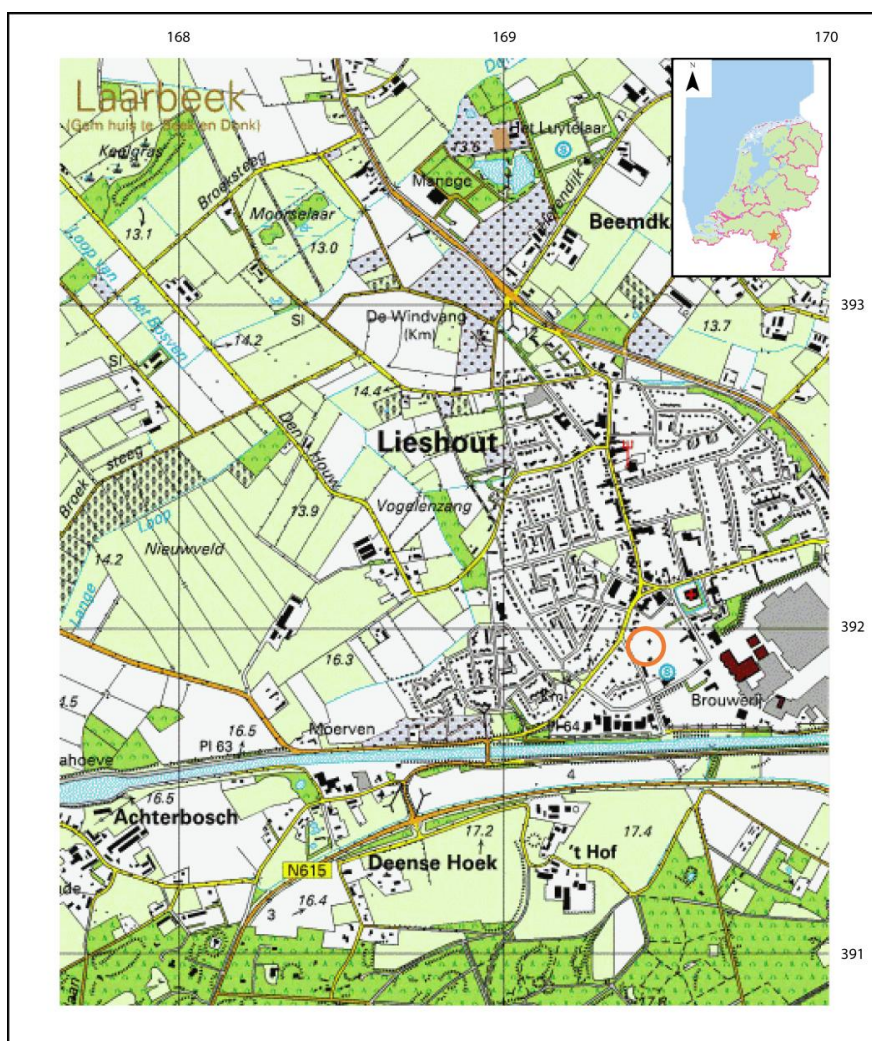
Daarom dient de gemeente een eigen archeologiebeleid te voeren, waaruit blijkt dat de gemeente alle belangen heeft gezien en afgewogen. Het Rijk verwacht dat elke gemeente een eigen beleid voert dat recht doet aan de uitgangspunten van de nieuwe wetgeving.

2 Bekende waarden

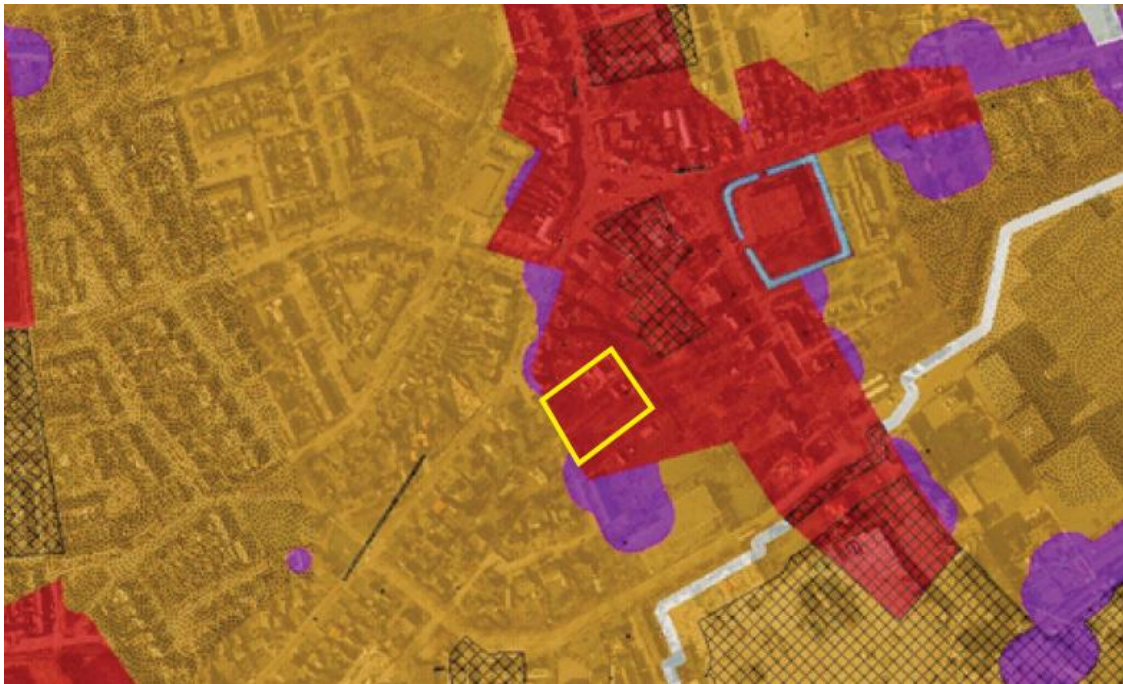
2.1 Het plangebied

De locatie Havenweg 10 ligt direct ten westen van het Bavaria-terrein in het zuiden van Lieshout, gemeente Laarbeek in de provincie Noord-Brabant (afb. 1). De onderzoekslocatie maakt deel uit van een oud gehucht/historische bebouwing van Lieshout (afb. 2). Verschillende panden in de directe omgeving staan op de monumentenlijst vermeld.

De onderzoekslocatie staat afgebeeld op kaartblad 51 E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000) en valt binnen de vier RD-coördinaten: X: 169400 / Y: 391914; X: 169389 / Y: 391936; X: 169433 / Y: 391965; X: 169444 / Y: 391939. Het perceel is kadastraal bekend onder nummer LIESHOUT H nummer 2349.

Afb. 1 Locatiekaart van Lieshout is weergegeven met de oranje cirkel. Bron: Topografische Dienst.

Afb. 2 Uitsnede archeologische beleidskaart voor de gemeente Laarbeek. Havenweg 10 is weergegeven met een gele omkadering. Bron: <http://atlas.sre.nl/archeologie/>

Huidig gebruik

Het terrein is in gebruik als erf en tuin bij een woning.

2.2 Archeologische waarden

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Laarbeek is aan het plangebied een hoge archeologische waarde toegekend (afb. 2).

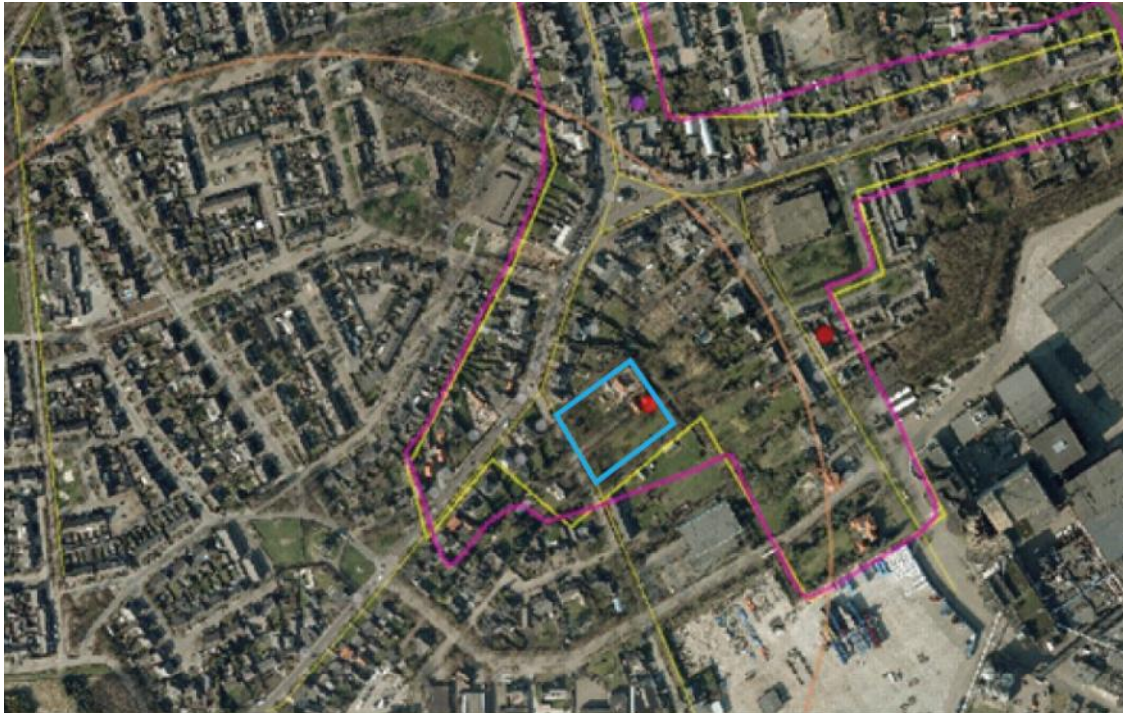
De onderzoekslocatie Havenweg 10 maakte in het historische landschap deel uit van gehuchten, dorpsgebied, heide, bosbouw, oude akkers, lokale wegen en doorgaande wegen (afb. 3). De locatie bevindt zich binnen het Roerdal Slenk (afb. 4).

Afb. 3 Uitsnede historisch landschap voor de gemeente Laarbeek. Havenweg 10 is weergegeven met een gele omkadering. Bron: <http://atlas.sre.nl/archeologie/>

Afb. 4 Uitsnede van het fysisch landschap. Havenweg 10 is weergegeven met de paarse omkadering. Bron: <http://atlas.sre.nl/archeologie/>

Afb. 5 Uitsnede van het cultuurhistorisch landschap. Havenweg 10 is weergegeven met de blauwe omkadering.
Bron: <http://atlas.sre.nl/archeologie/>

Op de AMK is te zien dat Havenweg 10 deel uitmaakt van een AMK-terrein, namelijk de historische kern van Lieshout. Bovendien is het woonhuis Havenweg 10 een Rijksmonument (Monumentnummer 25886) (bijlage 2). Ook heeft langs de oprit historische laanbeplanting gestaan, deze is echter al in het verleden verwijderd. De grote boom voor het woonhuis is het enige resterende historisch groen op het terrein.

In Archis staan twee waarnemingen geregistreerd in het onderzoeksgebied (binnen een straal van 500 meter) (tabel 1) (bijlage 1).

waarnemingsnummer	periode	beschrijving
30154	prehistorie	Loeb-fiche, gebaseerd op Holwerda en Smit, pag. 2 (zie literatuur): "Vuurstenen bijl." De coördinaten zijn als administratief te beschouwen: dorpskern.
431087	Nieuwe tijd	Tijdens archeologisch onderzoek zijn in een zone met moesbedden/ esgreppels twee fragmenten roodbakkend geglazuurd aardewerk aangetroffen. Het aardewerk kan gedateerd worden tussen 1700 en 1900.

Tabel 1 Waarnemingen in ARCHIS2.

Geologie en geomorfologie

Circa 400 miljoen jaar geleden ontstond er een bergrug vanuit midden België naar zuidelijk Engeland: het Londen-Brabant Massief. Dat gebergte is sindsdien sterk afgesleten, maar in de ondergrond en zelfs aan de oppervlakte is nog steeds het afhellen van de bodemlagen, van zuid naar noord, te zien. De bovenste laag die voor ons van belang is, is het overblijfsel van een

oude kustvlakte waarin door Rijn en Maas aangevoerde sedimenten bezonken. Deze helt nu met ruwweg één meter per kilometer in noordelijke richting af. Deze lagen breken af in de zone waar de grote rivieren lopen, ten noorden van Den Bosch. De resten van deze kustvlakte bestaan uit kleivlakken met daartussen zandbanen. Denk maar aan een Waddenzee met zandige geulen en kleiige platen daartussen. In deze wat scheve wadvlakte werden grote dalen uitgesleten door rivieren die in Midden-België begonnen. Voor de Kempen waren dat de Dijle en de Gete. Mogelijk gaan de noordwaarts gerichte beekdalen in Reusel-De Mierden en Bladel hier nog op terug.

Vanaf zo'n miljoen jaar geleden werd door de rivier de Maas een grote puinwaaier gevormd in het huidige Belgisch Limburg. Dat puin kwam vrij door het uitslijpen van het Maasdal dwars door de oprijzende heuvels ten zuiden van Maastricht. Een lange uitloper van deze puinwaaier ligt ook in Reusel-De Mierden, Bladel en Bergeijk en in het zuidwesten van Eersel en Valkenswaard. Hij staat bekend als de Formatie van Sterksel (code St1; de Mulder 2003). Deze uitloper manifesteert zich door ondiep aanwezige grove zanden, grond en zelfs keien, afgewisseld met kleilagen.²

In de loop van de laatste ijstijd (Weichselien, 115.000 - 11.560 jaar geleden) zijn de rivierafzettingen van de Formatie van Sterksel grotendeels bedekt met dekzand. Door het ontbreken van vegetatie in deze periode kon zand verstuiven en werd dekzand afgezet. Dit vaak lemige zand is kalkloos, fijnkorrelig, goed afgerond, goed gesorteerd en arm aan grind. Het zand wordt tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel gerekend.

In oostelijk Noord-Brabant ligt de Roerdalslenk. Tussen twee breuklijnen zakt de bodem er langzaam en soms schoksgewijs weg. De oostelijke breuklijn, de Peelrandbreuk, levert af en toe nog aardbevingen op. Langs de westelijke breuklijn, de Breuk van Vessem die door de 9 gemeenten loopt, zijn in de laatste eeuw geen schokken opgetreden. De breuklijn begrenst het ondiep voorkomen van de Sterksel-afzettingen. Het gedaalde gebied tussen beide breuken werd geleidelijk opgevuld met zand-, leem- en kleilagen: materiaal dat van de hogere omgeving weggeërodeerd was. De grove Maasafzettingen zitten daar dus diep weggestopt onder die opvullagen. Toch tekent de Roerdal Slenk zich nog af als een gebied dat wat lager ligt dan de wijdere omgeving.³

De ondergrond van het plangebied bestaat uit afzettingen van de Formatie van Boxtel (code Bx 6; de Mulder 2003). Heel Lieshout valt binnen een zone met stuifzanden en dekzanden van de Formatie van Boxtel. Het onderzoeksgebied valt binnen de Roerdalslenk.

Geomorfologisch is het plangebied niet gekarteerd, omdat het in een bebouwde zone ligt (bijlage 3). De gegevens uit de directe omgeving geven aan dat er lage dekzandruggen (code 4K14) en welvingen (code 3L5) te verwachten zijn.

Bodem

Vanwege de ligging in bebouwd gebied is het plangebied op de bodemkaart (Staring Centrum, 1990) als 'niet gekarteerd' weergegeven (bijlage 4). Uit extrapolatie van het omringende terrein kan worden aangenomen dat ter plaatse van het plangebied dikke eerdgronden voorkomen: hoge zwarte enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand (code zEZ21).

² Berkvens et al. 2011, 15-16.

³ Berkvens et al. 2011, 16.

2.3 Beschrijven historische situatie

Op het kadastrale minuutplan van 1811-1832⁴ is te zien dat Havenweg 10 in een zone ligt waarin een clustering van vier omgrachte terreinen (*'moated sites'*) zichtbaar is, hiervan is het plangebied er een (afb. 6).

Het woonhuis Havenweg 10 is een Rijksmonument uit de 18^e eeuw (nummer 25886) dat deel uitmaakte van de heerlijkheid Lieshout. Deze heerlijkheid is voortgekomen uit een zogenaamd allodium, dat rond 700 n. Chr. gesticht werd door Frankische edelen.⁵ De laatste telg uit het adellijke geslacht schonk de heerlijkheid Lieshout aan het klooster waar hij als monnik was ingetreden. Daarmee werd het eeuwenlang een kerkelijk bezit. Hieronymus Raveschoot van Cappel, abt van Postel, verkocht de heerlijkheid op 16 oktober 1714 aan Adriaan Bout, daarmee werd het opnieuw een adellijk bezit. Ruim een eeuw later, in 1842, verkochten de erfgenamen Jonkvrouwen Anna Smiessaert-Lewe van Aduard (1816-1866) en Susanna barones van Lijnden-Lewe tot Aduard (1818-1866) de heerlijke rechten die zij in Lieshout bezaten aan Albert Bots, textielabrikant te Helmond. Het terrein omvatte een gracht, slot, woonhuis (jachthuis, huidige woonhuis Havenweg 10), bakhuis, koetshuis⁶ en gronden (o.a. weiland) (perceelsnummers 369-375).

Ten noordoosten van dit slot (aan de huidige Ribbiusstraat) lag Huize Ribbius, ook wel Klein Hof genaamd. Het geslacht Ribbius heeft een lange tijd belangwekkende functies bekleed in Lieshout en omstreken. In 1746 wist Ludolphus Ribbius, na enkele nieuwe verdelingen, in het bezit te komen van het secretariaat in Aarle-Rixtel, Beek en Donk, Lieshout en Stiphout. Hoewel Ludolphus tot zijn dood in 1779 officieel secretaris van Stiphout en de andere plaatsen bleef, trof hij wel al in 1770 voorbereidingen om er zeker van te zijn dat zijn zoon Johan Jacob hem zonder problemen zou kunnen opvolgen. Toen hij uiteindelijk in 1779 overleed, volgde Johan Jacob inderdaad zijn vader op als secretaris van onder andere Stiphout. Overigens was Johan ook al drossaard (burgemeester) van Lieshout. De familie Ribbius bleef invloedrijk, want op 5 november 1816 werd Johannes Franciscus Ribbius, op voordracht van de erfgenamen van Anna Bout, door de Soevereine Vorst aangesteld als burgemeester van Lieshout.

Het herenhuis Ribbius omvatte een omgracht terrein waarop twee huizen met erven, een hof, boomgaard, een weide en visvijver lagen (perceelsnummers 369-375). Omstreeks 1800 is de Poort van Binderen op het terrein geplaatst. Daarover gaat het volgende verhaal: Johan Jacob Ribbius was goed bevriend met Joan van der Bruggen, destijds de eigenaar en bewoner van kasteel Croy. Bij het kasteel behoorden uitgestrekte landerijen, die zich uitstrekten in de richting van wat nu Helmond Noord is. Zo behoorde ook het gebied waar ooit de abdij Binderen had gestaan tot de bezittingen van Van der Bruggen. Op een reis naar Den Bosch verbleven beide in een herberg in Boxtel. Daar speelden ze die avond kaart. Het ging van kwaad tot erger en de inzet werd steeds hoger. Tenslotte zette Van der Bruggen zijn eigendom Binderen in, terwijl Ribbius een deel van zijn Lieshoutse bezittingen inzette. Ribbius won, maar wilde echter zijn vriend niet aandoen dat hij heel Binderen zou kwijt raken en stelde voor dat hij alleen de poort zou afstaan. En zo geschiedde. In Binderen werd de poort afgebroken, waarna alles met paard en wagen naar Lieshout werd gebracht. Daar werd de poort opnieuw opgebouwd als toegang tot het omgrachte huis van Ribbius.⁷ Inmiddels is Huize Ribbius afgebroken en staat sinds 1962

⁴ Wat was waar.nl: Kadastrale Minuutplan 1811-1832, Sectie H genaamd Lieshout, blad 2.

⁵ A. Knoop en mr. G. Merkelbach, 1987: *Het domein Lieshout*, eigen uitgave, Lieshout.

⁶ Dit koetshuis stond ter plaatse van de huidige nieuwbouwwoning op het naburig perceel (hoek Molenstraat-Havenweg).

⁷ H. Roosenboom 2010, De Lindenberg nr. 760, 13.

de Sint Servaaskerk op het terrein. De Poort van Binderen bestaat wel nog steeds.

Tussen beide huizen bevindt zich het stadhuis, gebouwd in de 18^e eeuw. Op het Minuutplan is te zien dat het terrein omgracht was.

Ten zuiden van de Erven Bout lag een langgerekt omgracht terrein met een pastoriehof met erf en een kerk (perceelsnummers 352-355). Deze percelen waren in die tijd in bezit van de Roomsche Gemeente van Lieshout.⁸

Op de historische kaarten van 1830-1850, 1900 en 1927 zijn enkele wijzigingen ten opzichte van bovengenoemde situatie uit 1811-1832 te zien (bijlage 5). De gracht rond het stadhuis is op het Bonneblad uit 1900 reeds gedempt, bovendien is de gracht rond de pastoriehof gewijzigd. Deze loopt niet langer geheel rond het perceel. Een andere grote ingreep is het Wilhelminakanaal ten zuiden van Lieshout. Dit kanaal werd in 1923 voltooid en is te zien op de kaart uit 1927.

In 1953 zijn opnieuw wijzigingen te zien. De overige grachten zijn nu ook gedempt. Verder heeft een herverkaveling plaatsgevonden van de percelen in de directe omgeving van het plangebied. Hierbij zijn de percelen kleiner geworden. Deze herverkaveling zet zich ook nog door in 1963 en 1973 (zie bijlage 5).

Afb. 6 Uitsnede Minuutplan 1811-1832: de percelen horende bij Havenweg 10 zijn weergegeven met de paarse omkadering. Bron: www.watwaswaar.nl

⁸ Aanwijzende tabellen bij Minuutplan 1811-1832, Sectie H genaamd Lieshout, blad 2.

3 Archeologische Begeleiding

3.1 Methode

In het kader van saneringswerkzaamheden moest de oprit en een gedeelte van de tuin van Havenweg 10 worden ontgraven (afb. 7). De saneringswerkzaamheden zijn archeologisch begeleid (bijlage 6 en 7).

De ontgravingswerkzaamheden zijn aangevangen in de noordwesthoek van het terrein. De put werd vanuit die zijde naar het middendeel (oprit) ontgraven. Omdat een gracht werd aangesneden is het werk gestaakt totdat overleg met het bevoegd gezag had plaatsgevonden en werd in de tussentijd eerst voor en naast het woonhuis gesaneerd. De saneringsput in die zone is met behulp van een graafmachine laagsgewijs verdiept tot een diepte van 0,7 m –mv. Het archeologisch niveau werd niet bereikt (afb. 8 en 9 en zie bijlage 6).

Afb. 7 Saneringslocatie Havenweg 10 voor aanvang van de werkzaamheden.

Vervolgens is de ontgraving van de gracht weer opgepakt. Deze is gefotografeerd, ingemeten, gecoupeerd en beschreven. De vulling is laagsgewijs ontgraven tot een diepte van maximaal 2,8 m –mv, hierbij is de contour van de gracht gevolgd. Er is niet meer van de gracht ontgraven dan nodig was voor de saneringswerkzaamheden. Uiteindelijk is ca. 35 m gracht blootgelegd. Om ca. 10 m is de gracht gecoupeerd en gedocumenteerd. Vondsten zijn per laag of context verzameld. Na afronding van het archeologisch onderzoek is de put dichtgegooid met geel zand.

Afb. 8 Ontgraving aan voorzijde van het woonhuis Havenweg 10. Gezien naar het noordwesten.

Afb. 9 Ontgraving aan zuidoostzijde van woonhuis Havenweg 10. Gezien naar het noordoosten.

3.2 Resultaten

3.2.1 Sporen

Tijdens het onderzoek werd slechts één spoornummer toegekend (S1001, bijlage 6 en 7). Het betreft een gracht uit de 18e eeuw. Deze tekende zich in het vlak af als een humeuze en vochtige donkergrijze baan. De gracht loopt op een afstand van 6.5 m van de westelijke perceelscheiding van het terrein. Het zuidelijke deel buigt iets verder af naar het oosten en bevindt zich op 10.5 m afstand.

Ter hoogte van de perceelsscheiding in de noordwesthoek kon de doorsnede van de gracht slechts vluchtig worden gedocumenteerd, omdat de profielwand inklapte door onderspoeling als gevolg van uittredend water en door druk van het huis op het naburig perceel (coupe A). Ca. 10 m verder werd een tweede coupe gegraven (coupe B). Deze is trapsgewijs aangelegd en gedocumenteerd om instorten te voorkomen. Dit is herhaald aan de andere zijde van de oprit, wederom op ca. 10 m afstand (coupe C). Ten zuiden van de oprit is de gracht op veel plaatsen verstoord.

Onder een ca. 1 m dikke bouwvoor werd de gracht zichtbaar. Deze is maximaal 5.30 m breed en 2.45 m diep. Vermoedelijk is ze altijd watervoerend geweest. De roestplekken naast de gracht in coupe B bevinden zich namelijk op ca. 1-1.50 m –mv, daaronder zijn geen vlekken zichtbaar. Roestvorming treedt op bij een fluctuerende waterstand en blootstelling aan zuurstof, het niveau onder de roestplekken is waarschijnlijk amper aan zuurstof blootgesteld en heeft dus vermoedelijk continu onder water gestaan.

De gracht omvat meerdere vullingslagen. Alleen in laag 1 en 2 werd vondstmateriaal aangetroffen (zie onder). In coupe B is te zien dat vulling 1 bestaat uit een rommelig pakket van donkerbruingrijs zand, wortels, baksteenpuin, betonpuin, glas, aardewerk en metaal. De oudste vond-

sten dateren niet voor de 19^e eeuw. Onder deze laag werd een pakket aangetroffen bestaande uit bruingrijs zand dat is gevlekt met lichtbruin zand. Ook in deze laag werden enkele vondsten aangetroffen. De overige lagen hebben een gevlekt uiterlijk en hebben geen materiaal opgeleverd. Geheel onderin de gracht werd een sterk humeuze laag aangetroffen. In coupe C is zichtbaar dat een gedeelte van de gracht al in het verleden is vergraven, tot een diepte van ca. 80 cm -mv. Laag 1 en 2 verstoord door een donkerbruingrijze zandlaag die sterk is vermengd met geelwit zand. Onder deze laag werd een puinlaag met veel zinkassen aangetroffen. Daaronder bevindt zich wederom een verstoord pakket.

Hoewel de gracht behoort tot een 18^e eeuws terrein is daarvan in het vondstmateriaal niets terug te zien. Alles duidt erop dat de gracht slechts enkele decennia geleden is dichtgeworpen, vermoedelijk is toen het puin en het vondstmateriaal in de gracht terecht gekomen. Mogelijk behoren enkele van de diepere lagen in de gracht tot het originele verloop, maar dat is onzeker. Het vlekkerige uiterlijk van de meeste lagen doet eerder vermoeden dat de gracht al verschillende keren is verstoord en/of leeggemaakt in het verleden.

Afb. 10 Zicht op gracht S1001 in coupe B.

Moated sites vormen een middeleeuws fenomeen dat in grote delen van Europa verspreid is, waarbij opvalt dat de morfologie vrij standaard lijkt te zijn. De meeste dateren uit de Late Middeleeuwen, ze lijken in de late 13^e eeuw op te komen. Er zijn echter ook sites bekend die pas in de Nieuwe Tijd zijn ontstaan. Wat precies onder een *moated site* wordt verstaan is in 1978 door le Patourel omschreven als sites "...[which] belonged, for the most part, to members of the seigniorial class, or to those who aspired to be of that class, owners of larger houses in the countryside. These could be manor-houses, or something very near true castles in size and style, or at the other end of the scale, simply prosperous farm houses. The feature that they had in common was a broad moat or moats surrounding the establishment or some part of it. These large houses were always enclosed in some fashion; it could be by a simple hedge and ditch, occasionally by a bank and paling, more often by a cob wall thatched with straw or, in the case

*of the more important houses, especially those with a license to crenellate, by a stone wall. The moats therefore were a specialized form of enclosure which might or might not be combined with one or other of the simpler methods*⁹. Tys duidt in zijn synthese van het onderzoek door Verhaege op het sociale belang van de omgrachting als statussymbool: “*the moats were apparently military features as well as symbolic features, signalling distinctions and the ability to organize the landscape around the castle site*”¹⁰. Voor de *moated sites* in de Vlaamse kuststreek stelt hij tevens vast dat veel van de in die regio aangetroffen *moated sites* in werkelijkheid boerderijen betreft van niet adellijke personen. Waarbij de aanleg van een dergelijke omgrachting naast een functioneel doel ook een vorm emulatie is van de hogere klasse¹¹.

3.2.2 Vondsten

Vondstmateriaal werd alleen ter hoogte van de gracht aangetroffen. Een uitgebreide selectie vondsten is verzameld. Allen zijn afkomstig uit laag 1 en 2 van de gracht (zie coupe B). De bouwvoor leverde geen materiaal op. Het vondstmateriaal omvat aardewerk (32 stuks), glas (18 stuks), kunststof (1 stuk) en metaal (1 stuk).

Aardewerk

Aanwezig zijn voornamelijk industrieel witte scherven, met en zonder versiering. Zij vormen ook het grootste aandeel in het verzamelde materiaal. Verder werden enkele fragmenten van steengoedaardewerk en industrieel porselein gevonden. Ook werd een roodbakkende scherf van een bloempot aangetroffen. Het oudste materiaal stamt uit het einde van de 19^e eeuw. Het betreft een wandfragment van een mineraalwaterfles in steengoed en een wandscherf van een steengoed mosterdpot in grijs en kobaltblauw.

Onder het industrieel witte aardewerk bevinden zich voornamelijk fragmenten van kopjes, schotels en borden. Verschillende exemplaren zijn voorzien van een fabrieksstempel. Aanwezig zijn stempels van de Maastrichtse firma's Petrus Regout (de Sphinx) en Société Céramique.

De firma Petrus Regout (1836-1958) heeft tijdens zijn bestaan verschillende merktekens gebruikt. Vanaf 1850 zijn concrete gegevens bewaard gebleven over de beeldmerken. In een aantal gevallen is het mogelijk deze merken en daarmee de voorwerpen zelf, exact te dateren, omdat het jaar direct staat aangegeven, of het jaar van productie in een 'turf'-systeem indirect kan worden afgeleid, of via een code door middel van breuken of stippen die kan worden gelezen als de achterliggende sleutel bekend is.¹²

In de vulling van de gracht werden verschillende gestempelde voorwerpen van Petrus Regout gevonden. Twee typen merktekens zijn aanwezig (afb. 12 a en b): beeldmerk 90 (1892-1930) met de zogenaamde 'kleine' Sphinx is een 3-regelig stempel. Dit stempel werd gebruikt tussen 1892 en 1930.¹³ Het andere merkteken is bestaat uit twee regels (beeldmerk 70D). Dit stempel is het zogenaamde 'eerste' Sphinx-merk. Dit exemplaar is echter jonger dan het origineel en is gebruikt van 1935 tot 1955.¹⁴

De Société Céramique is ontstaan uit de firma G. Lambert, deze weer uit de firma Clermont en Chainaye. In feite is dus vanaf ca. 1850 geproduceerd, hoewel dit dus plaatsvond onder verschillende namen. In 1958 is het bedrijf gefuseerd met de Sphinx. Op enkele uitzonderingen na komt in de merken altijd een staande (klimmende) leeuw voor.¹⁵

Van deze fabriek werden drie typen stempels gevonden die allen een variatie zijn op beeldmerk 550 met de klimmende leeuw en de toevoeging 'Made in Holland'. Een stempel heeft aan de bovenzijde van het stempel een N staan (afb. 12, d). Dit is vermoedelijk een decoraanduiding.

⁹ le Patourel 1981.

¹⁰ Tys 2010.

¹¹ Idem.

¹² Polling 2006, 11.

¹³ Polling 2006, 38.

¹⁴ Polling 32-33.

¹⁵ Polling 2006, 90.

Aan een ander is aan de onderzijde de tekst 'SB 22/5' toegevoegd (beeldmerk 553) (afb. 12, e). SB staat voor 'sur biscuit' (onderglazuur), het getal 22 staat voor het decor. Het getal onderaan, dus 5 in dit geval, heeft een tot nu toe onbekende betekenis. Mogelijk betreft het een jaartal-aanduiding.¹⁶

Onder het steengoed bevindt zich een jeneverfles met tekst op de wand: HULSTKAMP/& ZOON & MOLYN/ROTTERDAM/R (afb. 12, g). Deze fles is een product van de Rotterdamse distilleerderij en likeurstokerij Hulstkamp (voluit Hulstkamp & Zoon & Molijn). Deze firma heeft ongeveer 200 jaar bestaan. Vanaf 1775 tot 1818 onder de naam H. en J. Hoogeweegen, van 1818 tot maart 1823 onder de naam Hulstkamp en Hoogeweegen en tot 1979 als Hulstkamp & Zoon & Molijn.¹⁷ Verder werden twee geperste mineraalwaterflessen aangetroffen in steengoed. Ook werd een mosterdpotje gevonden. Deze vondsten zijn zeker niet ouder dan de 19^e eeuw.

In porselein werden vier fragmenten van kopjes, twee stukken van borden/schotels en een deel van een terrine gevonden. Een kopje is aan de onderzijde gestempeld met een kroon en daaronder de tekst J. Kronester / Bavaria/ 7914 (afb. 12, f). Dit merkteken is van Johann Kronester die werkzaam was van 1906-1993 in Schwarzenbach a.d. Saale in Beieren (Bavaria). Een bord is gedecoreerd met een blauwe drukprint met een afbeelding van een stenen brug over water met op achtergrond een heuvel met een gebouw (afb. 11).

Afb. 11 Voorbeeld van gedecoreerde borden uit gracht S1001: links een porseleinen bord met een landschap; rechts een bord in industrieel wit aardewerk.

¹⁶ Polling 2006, 98-100.

¹⁷ <http://www.hulstkamp.eu/>

a

b

c

d

e

f

g

Afb. 12 Stempels en tekst op aardewerk uit gracht S1001.

Glas

Verschillende glazen producten werden in de grachtvulling aangetroffen (afb. 14). Veel van deze voorwerpen zijn voorzien van fabrieksmerken of teksten. Enkele illustratieve voorbeelden worden uitgelicht:

Een van de flessen in de gracht is voorzien van de tekst GROLI GROLSCH (afb. 14). Dit is een limonadefles van brouwer Grolsch. Vanaf de jaren '20, toen grondstoffen voor bierproductie schaars waren, werd eveneens begonnen met de productie van limonade onder de naam 'Grol' (afb. 13). De limonadefabriek bleek winstgevend en groeide gestaag, totdat deze in 1972 afbrandde en de directie besloot deze niet te herbouwen.

Nog een voorbeeld van een Nederlandse naam is Recter's fabriek Veenendaal. De zonen Gert en Herman Recter richtten in 1932 in Veenendaal de Recter Fabrieken NV op (een chemisch-farmaceutische fabriek). De fabriek is bekend van de latere Roosvicee-producten.¹⁸

Beste Producten
VAN HET HUIS
Felix MOULARD
overal te koop
Aangenomen in elk huishouden

DE MILANAISE
Gezondelijke product om het haar zuiver, gladder en schoner te maken. Verpakking: 25 centimes de doos.
RADIATOR POEDER
Voegt zich bij het stijfel om het te verbeteren en geeft het haar een aangename en standhoudende zachtheid, verfrist, frisheid, doet het haar schitteren en helpt te plaatsen. 20 c. de doos. Vergelijk met andere producten, jij zult zelf oordeelen.

WAS RADIATOR
Voor het grachtig wassen en afspoelen is 'Inseur'. In doos van 20 c. en in afwasbare doos van 75 c.

POUDER JUNIOR
Speciale voorbereiding voor de zuiverheid der kleine kinderen, roodachtig en brandt niet op het gezicht door zijn aangename fijne deken. In doos van 20 c.

PANAMOR
Om de kinderen te kuischen en de vlekken uit te doen. Het wassen in 1 minuut is gemakkelijker, poeder dat de vlekken en vlekken afhaalt. 30 c. het pak.

DE GIST EXPRESS
Beter en gezonder dan de gewone gist om een lekkerlijk de kleine menigkonden te bereiden. 10 c. het pak.

DE NUBIENNE
Beste vert voor huishoudende vrouwen, om zelf watte stoffen in alle kleuren te verven. 40 c. het pak.

DE FRANSCHE MEDAILLEN
Om kleine stoffen en zijde te zwart, roest, roest, roest, blauw en malme onzuurheid te verven. 20 c. de medaille.

DE EIERLEGSTER (La Foutoise)
Om de eieren te doen eieren leggen. In doos van 1 k., 1 l., 10; 2 k., 12, 2 l., 10.

DE PASTILLEN van SIBERIE
Met versuaderde kalmeitop. Lekkeren smaak, aangevoelen bij koude vochtig weer. 40 c.

Mijn concurrenten verkopen vele namaakkeuze zonder waarde. Richt dan wel de echte merken bij uw leveranciers de namen dragende die op mijn patroon staan.

Felix MOULARD, Fabrikant
207, rue des Tanneurs, Brussel

'tis best mogelijk!

maar ik drink Grolsch
die zuivere vruchtendrank
uit dat grappige flesje

GROL - GROLSCH

Afb. 13 Links advertentie van Félix Moulard; rechts advertentie voor limonade van Grolsch.

¹⁸ <http://www.roosvicee.nl/cgi-bin/index.cgi?menu=geschiedenis>.

Ook buitenlandse firmanamen zijn vertegenwoordigd. Een voorbeeld is een fles van Idris Co, een Londense firma die in 1873 is opgericht. Het bedrijf werd pas in 1893 geregistreerd. In het begin concentreerde het bedrijf zich op mineraalwater, maar vanaf 1922 werden ook allerlei vruchten- dranken geproduceerd. Deze fles met allerlei afgebeelde vruchten is daar een voorbeeld van. In 1987 is Idris Co opgegaan in een groter concern.¹⁹

Een ander voorbeeld is een flesje met op de dop de tekst FELIX MOULARD BRUXELLES (zie afb. 14). Félix Moulard is een fabrikant te Brussel die genees- en verzorgingsmiddelen leverde in de 20e eeuw. In een advertentie uit 1910 prijst hij zijn waar aan (afb. 13).

*Metaal*²⁰

De enige noemenswaardige metaalvondst is een sigarendeksel. De opdruk aan de voorzijde toont een zwart vak met een afbeelding van Willem II, in een groen vak staat de tekst "modern", in een rood vlak staat te lezen "Elizabeth B[as]". Op de achterzijde staat de tekst: "n.v. Elizabeth Sigarenfabrieken/v.h. H. Jos van [Sus]ante C. Boxtel Holland". De sigarenfabriek Elizabeth Bas werd in 1899 opgericht in Boxtel door de familie Van Susante. In de jaren zestig van de vorige eeuw kwam de fabriek in Zweedse handen. De sigarenproductie werd in de jaren tachtig overgeplaatst naar Valkenswaard door een fusie met de Willem II fabrieken. Later verhuisde het naar het Belgische Houthalen.²¹ Het deksel is waarschijnlijk pas in de jaren '80 van de 20^e eeuw geproduceerd, dus na de fusie met de Willem II fabrieken, getuige de afbeelding van Willem II op het deksel.

¹⁹ http://www.gracesguide.co.uk/Idris_and_Co.

²⁰ In de grachtvulling werden ook oude batterijen aangetroffen, deze zijn om gezondheidsredenen verwijderd en afgevoerd.

²¹ http://www.brabantscentrum.nl/oud_archief_2009/nieuws/0935_susante.htm

Afb. 14 Glasvondsten uit gracht S1001. Van linksboven naar rechtsonder: limonadefles Grolsch, limonadefles Idris London, fles met paarse inkt, snoeppotje Zeeuwse boterbabbelaars, fles Recter's fabriek Veenendaal, fles met decor van ober en hondje, flesje met dop van Félix Moulard Bruxelles.

4 Conclusie

4.1 Terugkoppeling onderzoeksvragen

De archeologische begeleiding heeft primair tot doel antwoord te geven op de volgende vraag: zijn er in het plangebied een of meer behoudenswaardige vindplaatsen aanwezig? Om hierover een gefundeerde uitspraak te kunnen doen, dienen hiertoe de volgende deelvragen beantwoord te worden.

1. Zijn er archeologische resten aanwezig, of zijn er aanwijzingen dat deze hier verwacht mogen worden? Zo ja: waaruit bestaan de archeologische resten en wat is de ouderdom hiervan?
Er werd een gracht uit de 18^e eeuw aangetroffen. Of er andere archeologische waarden aanwezig zijn op het terrein is onduidelijk, omdat het archeologisch niveau op de rest van het terrein niet werd aangesneden.

2. Wat is de stratigrafie van de ondergrond en wat zegt dat over (het gebruik van) het (cultuur)landschap?

Op ca. 90-100 cm –mv werd de C-horizont zichtbaar. Er is sprake van een A/C-horizont. De bouwvoor is erg dik, maar er lijkt geen sprake te zijn van een esdek, aangezien de vullingslagen van de gracht onder de bouwvoor te jong zijn. De aanwezigheid van een dikke bouwvoor is, net als een esdek, gunstig voor eventuele archeologische waarden op andere delen van het terrein of in de directe omgeving van het plangebied.

3. Wat is de fysieklandschappelijke ligging van de vindplaatsen (geologie, bodemkunde en geomorfologie)?

De ondergrond van het plangebied bestaat uit afzettingen van de Formatie van Boxtel (code Bx 6; de Mulder 2003). Heel Lieshout valt binnen een zone met stuifzanden en dekzanden van de Formatie van Boxtel.

Geomorfologisch is het plangebied niet gekarteerd, omdat het in een bebouwde zone ligt. De gegevens uit de directe omgeving geven aan dat er lage dekzandruggen (code 4K14) en welvingen (code 3L5) te verwachten zijn.

Vanwege de ligging in bebouwd gebied is het plangebied op de bodemkaart (Staring Centrum, 1990) als 'niet gekarteerd' weergegeven. Uit extrapolatie van het omringende terrein kan worden aangenomen dat ter plaatse van het plangebied dikke eerdgronden voorkomen: hoge zwarte enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand (code zEZ21).

Tijdens het veldwerk werd een A/C-horizont vastgesteld, waarbij sprake is van een dikke bouwvoor. De C-horizont werd pas op een diepte van 90-100 cm –mv aangesneden (zie ook antwoord op vraag 2).

4. *Wat is de historisch-geografische en historische context van de vindplaatsen?*

Op het kadastrale minuutplan van 1811-1832²² is te zien dat Havenweg 10 in een zone ligt waar in een clustering van vier omgrachte terreinen zichtbaar is, hiervan is het plangebied er een.

Het woonhuis Havenweg 10 is een Rijksmonument (nummer 25886) dat deel uitmaakte van de heerlijkheid Lieshout. Deze heerlijkheid is voortgekomen uit een zogenaamd allodium, dat rond 700 n. Chr. gesticht werd door Frankische edelen. De laatste telg uit het adellijke geslacht schonk de heerlijkheid Lieshout aan het klooster waar hij als monnik was ingetreden. Daarmee werd het eeuwenlang een kerkelijk bezit. Hieronymus Raveschoot van Capelle, abt van Postel, verkocht de heerlijkheid op 16 oktober 1714 aan Adriaan Bout, daarmee werd het opnieuw een adellijk bezit. Ruim een eeuw later, in 1842, verkochten de erfgenamen Jonkvrouwen Anna Smissaert-Lewe van Aduard (1816-1866) en Susanna barones van Lijnden-Lewe tot Aduard (1818-1866) de heerlijke rechten die zij in Lieshout bezaten aan Albert Bots, textielabrikant te Helmond. Het terrein omvatte een gracht, slot, woonhuis (jachthuis, huidige woonhuis Havenweg 10), bakhuis, koetshuis en gronden (o.a. weiland) (perceelsnummers 369-375 op het Minuutplan 1811-1832).

5. *Zo ja, wat is de aard, omvang, kwaliteit (gaafheid en conservering) en locatie van de archeologische resten (horizontaal en verticaal)?*

Onder een bouwvoor van ca. 1 m dik werd gracht S1001 aangetroffen. Deze bevindt zich op 6,5-10,5 m afstand van de westelijke perceelsscheiding. Ten noorden van de oprit is het verloop van de gracht relatief intact. Daar is de omvang maximaal 5.30 m breed en 2.45 m diep. Het zuidelijke deel is echter op veel plaatsen sterk vergraven tot een diepte van ca. 80 cm –mv. Het vondstmateriaal in de gracht was voornamelijk vies en vooral het metaal was in relatief slechte staat, gezien het feit dat ze slechts kort in de grond hebben verbleven.

6. *Hoe is de conservering en gaafheid van de bodem en de archeologische resten?*

Zie antwoord op vraag 5.

7. *Wat is het belang van de vindplaats voor de lokale, regionale en nationale geschiedschrijving?*

De vondst van de gracht uit de 18^e eeuw bevestigt het beeld dat door het historisch kaartmateriaal werd geschetst. Dit is voor de lokale geschiedschrijving van belang. De gracht op zich heeft echter geen nieuwe informatie opgeleverd, dat geldt voor zowel de vullingslagen/opbouw als voor het vondstmateriaal. De aanwezigheid van een clustering van omgrachte terreinen uit de 18^e eeuw in een relatief kleine zone is wel een interessant gegeven voor de lokale en regionale archeologische en historische kennis. Dit soort kleine complexen vormt vaak een geheel met andere elementen. Het geheel (als complex) kan bijdragen aan de kennis die we hebben over dit soort terreinen in Noord-Brabant, want hoewel er velen van dit soort terrein hebben bestaan, zijn er velen verdwenen en weinigen onderzocht.²³

8. *Wat kunnen de uitkomsten van het onderzoek zeggen over vergelijkbare terreinen in de omgeving?*

De vondst van de gracht bevestigt de juistheid van het historisch kaartmateriaal. Daarmee kan worden aangenomen dat ook de overige ingetekende terreinen bestaan en omgracht zijn geweest. In hoeverre die betreffende terreinen nu echter nog intact zijn is lastig te zeggen. De aanwezigheid van een dikke bouwvoor, of mogelijk esdek in de directe omgeving, is zeker een gunstig gegeven voor de eventuele archeologische waarden in de bodem.

²² Wat was waar.nl: Kadastrale Minuutplan 1811-1832, Sectie H genaamd Lieshout, blad 2.

²³ NOaA Zuid-Nederland, hoofdstuk 22, paragraaf 3.5.3.

(<http://www.noaa.nl/content/hst22/h22.3.5.3b.htm>)

9. Indien er geen archeologische resten worden aangetroffen, wat is de (meest waarschijnlijke) reden voor de afwezigheid van archeologisch resten?

Niet van toepassing

Indien de vindplaatsen in het veld als behoudenswaardig gewaardeerd worden en behoud in situ is niet mogelijk, dan dient overgegaan te worden tot de opgraving van de archeologische resten. Dit besluit gebeurt steeds in overleg met het bevoegd gezag en de opdrachtgever. Indien er een behoudenswaardige vindplaats worden aangetroffen, dan zijn de volgende onderzoeksvragen van belang:

1. Hoe is de interne ruimtelijke spreiding en ontwikkeling van de (bewonings)sporen en sporenclusters?

Tijdens het onderzoek werd alleen gracht S1001 aangetroffen. Deze bevindt zich op 6,5-10,5 m afstand van de westelijke perceelsscheiding van het terrein Havenweg 10. Ten noorden van de oprit is het verloop van de gracht relatief intact. Daar is de omvang maximaal 5.30 m breed en 2.45 m diep. De gracht omsluit een terrein waarop het huidige woonhuis staat. Op het Minuutplan 1811-1832 is te zien dat zich ten zuidoosten van het woonhuis een bakhuis bevond. Deze is vermoedelijk nog aanwezig.

2. Welke structuren zijn hierin te herkennen en wat was hun functie?

Er werd slechts een spoor aangetroffen, gracht S1001. Deze hoort bij een 18^e eeuwse *moated site*. Deze maakt op haar beurt weer deel uit van een clustering van vier omgrachte terreinen. De functie van de gracht zal waarschijnlijk meer representatief zijn dan ter verdediging (zie paragraaf 3.2.1.).

3. Wat is de samenstelling, herkomst, datering en spreiding van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?

Vondstmateriaal werd alleen ter hoogte van de gracht aangetroffen. Een uitgebreide selectie vondsten is verzameld. Allen zijn afkomstig uit laag 1 en 2 van de gracht (zie coupe B). De bouwvoor leverde geen materiaal op. Het vondstmateriaal omvat aardewerk (32 stuks), glas (18 stuks), kunststof (1 stuk) en metaal (1 stuk). Het oudste materiaal dateert uit de late 19^e eeuw. Opvallend is dat hoewel het terrein uit de 18^e eeuw stamt er geen vondstmateriaal uit die periode aanwezig lijkt te zijn.

4. Hoe verhoudt de site zich ten opzichte van analoge vindplaatsen uit dezelfde periode in de regio?

Dit soort kleine *moated sites* vormt vaak een geheel met andere elementen in de directe omgeving. Niet zozeer de verdedigbaarheid als wel het aspect van representativiteit speelt hierin een grote rol. Het geheel (als complex) kan bijdragen aan de kennis die we hebben over dit soort terreinen in Noord-Brabant, want hoewel er velen van dit soort terrein hebben bestaan, zijn er velen verdwenen en weinigen onderzocht.

Havenweg 10 is een van vier *moated sites* in een cluster (afb. 6). De overige terreinen zijn (nog) niet onderzocht.

5. Hoe ziet het paleo-landschap eruit (reconstructie a.h.v. paleo-ecologische resten)?

Niet van toepassing

6. Heeft het een relatie met uit de omgeving bekende archeologische of historische locaties of verhalen en welke is dat?

Indirect heeft het onderzoek betrekking op Huize Ribbius, een van de andere *moated sites* in het cluster. Omstreeks 1800 is de Poort van Binderen op het terrein van Huize Ribbius ge-

plaatst. Daarover gaat een verhaal over de vrienden Johan Jacob Ribbius en Joan van der Brugghen, destijds de eigenaar en bewoner van kasteel Croy. Zie paragraaf 2.3.

4.2 Conclusie en aanbeveling

Het woonhuis Havenweg 10 is een Rijksmonument uit de 18^e eeuw dat behoorde tot een terrein waartoe een gracht, slot, woonhuis (jachthuis, huidige woonhuis Havenweg 10), bakhuis, koetshuis en gronden (o.a. weiland) behoorden. Het complex maakte deel uit van een clustering van vier *moated sites* in de heerlijkheid Lieshout. Tijdens de saneringswerkzaamheden werd de gracht aangetroffen die langs de westzijde liep. Mogelijk behoren enkele van de diepere lagen in de gracht tot het originele verloop, maar dat is onzeker. Het vlekkerige uiterlijk van de meeste lagen doet eerder vermoeden dat de gracht al verschillende keren is leeggeschept in het verleden. Hoewel de gracht behoort tot een 18^e eeuws terrein is daarvan in het vondstmateriaal niets terug te zien. Alles duidt erop dat de gracht slechts enkele decennia geleden is dichtgeworpen, vermoedelijk is toen het puin en het vondstmateriaal in de gracht terecht gekomen.

Het geheel (als complex) kan bijdragen aan de kennis die we hebben over dit soort terreinen in Noord-Brabant, want hoewel er velen van dit soort terrein hebben bestaan, zijn er velen verdwenen en weinigen onderzocht.

Dit soort kleine *moated sites* vormt vaak een geheel met andere elementen in de directe omgeving. Niet zozeer de verdedigbaarheid als wel het aspect van representativiteit speelt hierin een grote rol. Het lokale kasteeltje/huis moet ook in dat licht worden gezien. De positie (status) van de (lokale) heren wordt daarmee geïllustreerd aan de buitenwereld en ook aan diens ondergeschikten. Om hier greep op te krijgen is het aan te bevelen om bij het onderzoeken van dit soort terreinen niet alleen aandacht te besteden aan de hoofdgebouwen, maar ook aan de overige structuren in de directe omgeving en aan het landschap waarin het kasteeltje/huis is opgericht. Hierbij is ook de studie van de materiële cultuur van groot belang.

Literatuurlijst en bronnen

Literatuurlijst

Arts, N., H. Stoepker, F. Theuws e.a, 2008: *De Middeleeuwen en Vroegmoderne tijd in Zuid-Nederland*, Amersfoort (NOaA hoofdstuk 22).

Bartels, M., 1999: *Steden in Scherven 1: vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Amersfoort.

Bartels, M., 1999: *Steden in Scherven 2, Catalogus: vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Amersfoort.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Fysisch-geografisch onderzoek. Thema's en methoden*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*, Assen.

Berkvens, R. & N. Arts, 2003: De bewoningsgeschiedenis van Schijndel volgens archeologische gegevens, in: Beijers, H. (red.) *Het Schijndelse landschap, Cultuurhistorische notities rond bodemarchief, landschapsontwikkelingen en historische perceelsnamen*, Schijndel, 13-31.

Berkvens, R. (red.) 2011: *Kempisch Erfgoed in Beeld, Een regionale erfgoedkaart voor de Kempen- en A2 gemeenten: Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot, Reusel-De Mierden, Waalre, Valkenswaard, Cranendonck en Heeze-Leende*, SRE Milieudienst rapport, versie 2.0.

Bijnen, J.F.C.M., 1985. Een omgracht woongebied van Middeleeuwse adel te Oerle. In: J.Slofstra, H.H. van Regteren Altena en F. Theuws, *Het Kempenproject 2, Een regionaal archeologisch onderzoek in uitvoering*. Stichting Brabants Heem, Waalre.

Bloemers, J.H.F. & T. van Dorp, 1991: *Pre- en protohistorie van de Lage Landen*, Houten.

Bont, C., 1989: *Cultuurhistorisch Landschapsonderzoek van het streekplangebied "Midden- en Oost- Brabant": een historisch – geografisch onderzoek*, Wageningen (Staring Centrum Rapport 17)

Deeben J., E. Drenth, M.F. Van Oorsouw en L. Verhart (red.), 2005: *De Steentijd van Nederland*, Archeologie 11/12, Stichting Archeologie 2005.

Deeben, J., H. Peeters, D. Raemaekers, E. Rensink en L. Verhart, 2006: *NOaA hoofdstuk 11. De vroege prehistorie* (versie 1.0), 7-29 (www.noaa.nl).

Enckevort, H. van, T. de Groot, H. Hiddink & W. Vos, 2006: *De Romeinse tijd in het Midden-Nederlandse rivierengebied en het Zuid-Nederlandse dekzand- en lössgebied*, Amersfoort (NOaA hoofdstuk 18).

Ginkel, E., van & Theunissen, L., 2009: *Onder heide en akkers. De archeologie van Noord-Brabant tot 1200*, Utrecht.

Koomen, A.J.M. & G.J. Maas, 2004: *Geomorfologische kaart van Nederland (GKN), Achtergronddocument bij het landsdekkende digitale bestand*, Wageningen (Alterra-rapport 1039).

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2, 2010: *Eindrapport van de Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Louwe Kooijmans, L., P.W. van den Broeke, H. Fokkens en A. van Gijn (red.), 2005: *Nederland in de Prehistorie*, Amsterdam.

Michon, L. & R.T. van Balen, 2005: Characterization and quantification of active faulting in the Roer valley rift system based on high precision digital elevation models, *Quaternary Science Reviews* 24, 457-474.

Mulder, E.F.J. et al. (red.), 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen.

Patourel, J. le, 1981. Moated sites in their European context. In: F.A. Aberg and A.E. Brown, *Medieval Moated Sites in North-West Europe*. BAR International Series 121, Oxford.

Polling, A., 2006 (1975): *Maastrichtse ceramiek, merken en datering*, Lochem (7^e druk).

Roosenboom, H., 2010: *De Lindenberg* nr. 760, 13, Lieshout.

Slofstra, J., 1991: Changing settlement systems in the Meuse-Demer-Scheldt area during the Early Roman period, in: N. Roymans & F. Theuvs (eds.), *Images of the past. Studies on ancient societies in northwestern Europe*, Amsterdam (SPP 7), 131-199.

Spek, T., 1993: Milieudynamiek en locatiekeuze op het Drents Plateau (3400 v.Chr.– 1850 na Chr.), in: J.N.H. Elerie (ed.), *Landschapsgeschiedenis van De Strubben/Kniphorstbos. Archeologische en historisch-ecologische studies van een natuurgebied op de Hondsrug*, z.p (Regio- en landschapsstudies 1), 169-236.

Spek, T., 1996: Die bodenkundliche und landschaftliche Lage von Siedlungen, Äckern und Gräberfeldern in Drenthe (nördliche Niederlande). Eine Studie zur Standortwahl in vorgeschichtlicher, frühgeschichtlicher und mittelalterlicher Zeit (3400 v.C-1500 n.Chr.), *Siedlungsforschung* 14, 95-193.

Tol, A.J. en W. Laan 2009: *Begrensd land, Een studie naar archeologische landschappen van Noord-Brabant* (Archol rapport 125), Leiden.

Tys, D., 2010. Medieval moated sites in coastal Flanders: the impact of social groups on the formation of the landscape in relation to the early estates of the Count of Flanders. In: K. De Groote, D. Tys and M. Pieters, *Exchanging Medieval Material Culture, Studies on archaeology and history presented to Frans Verhaeghe*. Relicta Monografieën 4, Brussel.

Bronnen

Archeologisch informatiesysteem Archis2, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort. <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

Archeologische Monumentenkaart (AMK), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort. <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

Cultuurhistorische Waardenkaart provincie Noord-Brabant, april 2012.
<http://brabant.nl/kaarten/culturele-kaarten/cultuurhistorische-waardenkaart-2010.aspx>.

Erfgoedkaart gemeente Laarbeek
<http://atlas.sre.nl/archeologie/>

NOaA - De Nationale Onderzoeksagenda Archeologie, internetsite, april 2012.
<http://www.noaa.nl>

Watwaswaar; internetsite, april 2012.
<http://www.watwaswaar.nl>

Verklarende woordenlijst en gebruikte afkortingen

Verklarende woordenlijst

Voor bodemkundige begrippen wordt verwezen naar:

H. de Bakker en J. Schelling: Systeem van bodemclassificatie voor Nederland – De hogere niveaus. Stiboka/Pudoc, Wageningen 1966.

ARCHIS	het geautomatiseerde Archeologisch Informatiesysteem voor Nederland. Dit bestaat uit een databank waarin allerlei gegevens over archeologische vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen, daterend van de Prehistorie tot de Nieuwe Tijd.
AMK	en digitaal bestand van alle bekende behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland dat door de RCE in samenwerking met de desbetreffende provincie is opgesteld. Op de kaart staan terreinen met archeologische status aangegeven. De kaart baseert zich op gegevens uit ARCHIS. Statustoekenning vindt plaats nadat het terrein is getoetst aan een aantal door de RCE gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid en contextwaarde).
IKAW	de zogenaamde archeologische verwachtingskaart. Deze geeft een gebiedsindeling in drie categorieën weer op basis van de verwachting van archeologische vondsten (gebieden met een lage, midden, dan wel hoge –archeologische verwachting). De kaart is voornamelijk gebaseerd op het bodemtype.
A0-horizont	een moerige horizont, bestaande uit onverteerbare en weinig verteerde plantenresten opgehoopt in een aëroob milieu op het onderlinge materiaal (strooisellaag).
A1-horizont	een minerale of moerige, donker gekleurde horizont, ontstaan aan of nabij het oppervlak, waarin de organische stof geheel of gedeeltelijk is omgezet (humushoudende bovengrond).
Aan-horizont	horizont door de mens opgebracht zoals het mestdek van de enkeerdgronden.
AC-horizont	een geleidelijke overgang van een A1- naar een C-horizont.
AB-horizont	een geleidelijke overgang naar een B-horizont.
Ap-horizont	de bouwvoor, de A-horizont die door de mens is bewerkt.
B-horizont	een minerale of moerige horizont waaraan door inspoeling bestanddelen zijn toegevoegd, zoals humus of lutum (inspoelingshorizont).
C-horizont	een minerale of moerige horizont, die weinig of nauwelijks door bodemvorming is veranderd. Aangenomen wordt dat de bovenliggende horizonten uit soortgelijk materiaal zijn ontstaan (moedermateriaal).
E-horizont	een minerale, licht gekleurde horizont die door uitspoeling verarmd is aan kleimineralen, ijzer, aluminium of aan alle drie (uitspoelingshorizont of loodzandlaag).

G-horizont	een minerale of moerige, niet-geaëreerde horizont, bij mineraal materiaal meestal donkergrijs of donker blauwgrijs van kleur (“gereduceerde” ondergrond); bij moerig materiaal meestal donkerbruin, na oxidatie verandert in grijs, resp. zwart tot donkergrijs.
CIS-Code	(=ARCHIS-nummer). Het landelijk registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem. Dit nummer dient op alle vondsten en documentatiemateriaal vermeld te worden. De RCE noemt dit het “onderzoeksmeldingsnummer”, en geeft het af na een Artikel 41-melding.
Archeologische Indicatie	Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.
Colluvium	tijdens het Holoceen van de hellingen geërodeerde en in de dalen afgezette lössleem.
Enkeerdgrond	dikke eerdgrond (=laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens, ook wel essen genoemd.
Esdek	oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten behoeve van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. In geval van een es is de opgebrachte laag ten minste 50 cm dik. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van een enk of eng.
Holoceen	geologisch tijdvak, vroeger Alluvium genoemd, binnen het Quartair, van ongeveer 10.000 jaar geleden tot nu, met daarin o.a. het Mesolithicum, Neolithicum, de Bronstijd, de IJzertijd, de Romeinse tijd en de historische tijd.
Kwartair	geologische periode van 2 miljoen jaar geleden tot nu, de tijd van het menselijk leven op aarde, omvattend het Pleistoceen en het Holoceen.
Löss	eolische (wind) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.
Pleistoceen	geologisch tijdvak binnen het Quartair, van ongeveer 2 miljoen jaar geleden tot 10.000 jaar geleden, met daarin o.a. de eerste mensensoorten en het Paleolithicum (oude steentijd).
Potstal	uitgediepte veestal.
Potstalmest	potstalmest of aardmest werd bereid in een zgn. potstal en bestond uit stalmest, huisafval, bos- en heidestrooisel en meestal zand uit sloten of uit humusarme ondergrond van het bouwland zelf en ook werden in plaats van zand heideplaggen gebruikt.
Prehistorie	dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
Schepenbank	vroegere rechtbank van schepenen (vroegere stadsbestuurders en rechters).
Site	een plaats waar in het verleden menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden.
Tertiair	geologische periode van 65-2 miljoen jaar geleden, waarin zich de belangrijkste ontwikkelingen van de zoogdieren voordeden.
Vindplaats	Een ruimtelijk begrensd gebied waarbinnen zich archeologische informatie bevindt (monument, type monument, aard archeologische waarde, archeologische indicatie).
Vondst	Alle soorten mobilia: roerende of roerend geraakte onderdelen van onroerende goederen afkomstig van archeologisch veldwerk of uit bestaande collecties.

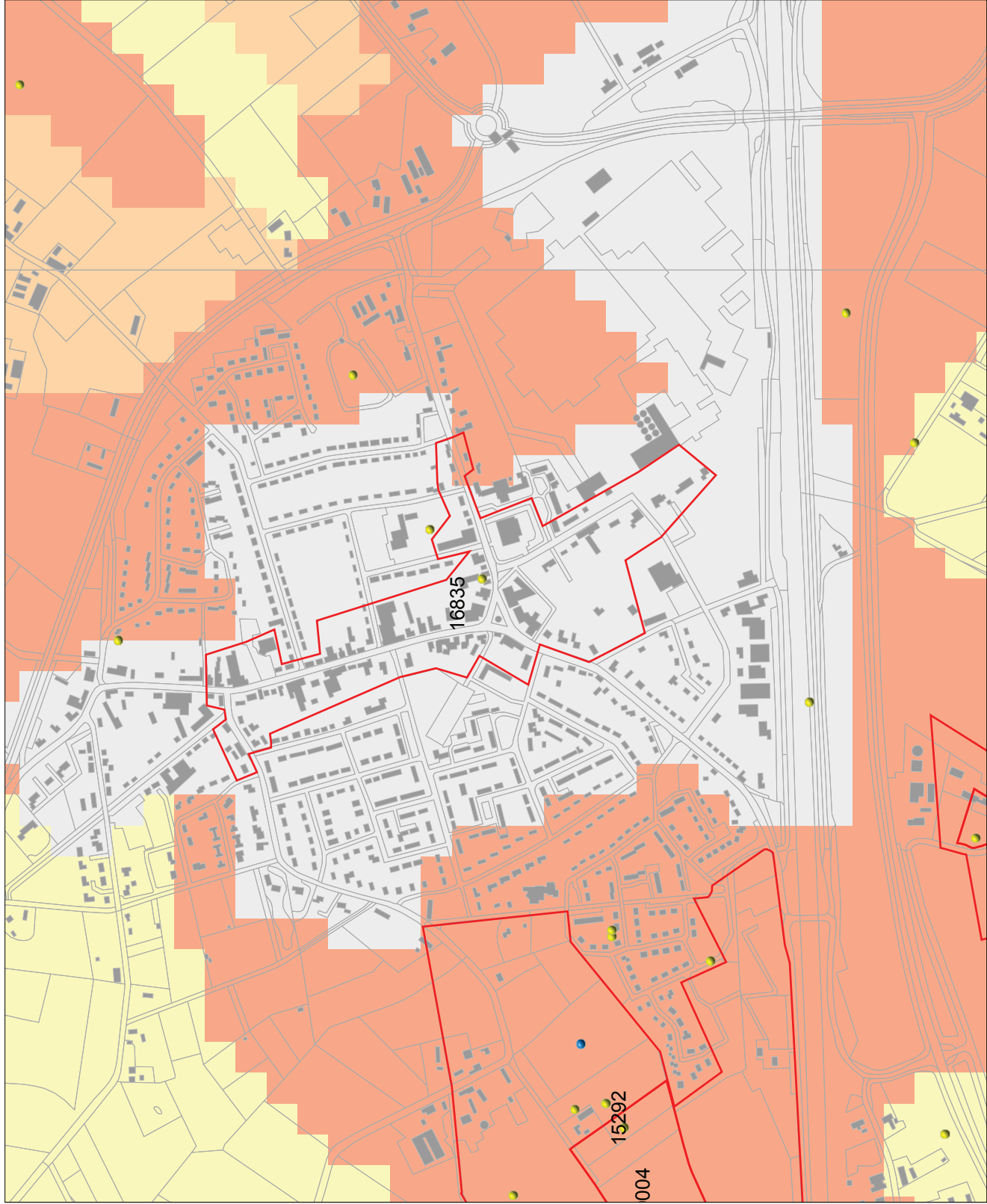
Weichselien geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte) circa 120.000-10.000 jaar geleden.

Gebruikte afkortingen

AMK	Archeologische Monumentenkaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem Archis 2
BP	before present (voor heden); C14 jaren; het nulpunt 'heden' is hierbij volgens internationale afspraak gesteld op 1950 (n.Chr.); de werkelijke kalender- of zonnejaren (gekalibreerde C14-jaren) zijn weergegeven in jaren v.Chr. en n.Chr.
C14	koolstof 14, isotoop van het normale koolstof 12; radioactief element dat voor dateringsmethoden gebruikt wordt.
v.Chr.	(jaren) voor Christus
n.Chr.	(jaren) na Christus
GHG	Gemiddelde Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddelde Laagste Grondwaterstand
Gwt	grondwatertrap
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld
-mv	onder maaiveld
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
RGD	Rijks Geologische Dienst (tegenwoordig onderdeel van TNO-NITG Bodem)
StiBoKa	Stichting Bodem Kartering (tegenwoordig onderdeel van Alterra Wageningen)

Bijlage 1

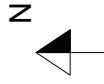
Archeologische Basisgegevenskaart

Legenda

- WAARNEMINGEN
- VONDSTMELDINGEN
- MONUMENTEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- PROVINCIES
- IKAW
- zeer lage trekkans
- lage trekkans
- middelhoge trekkans
- hoge trekkans
- lage trekkans (water)
- middelhoge trekkans (water)
- hoge trekkans (water)
- water
- niet gekarteerd

0 100 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Bijlage 2

Rijksmonument Havenweg 10 Lieshout

Monumentnummer: 25886

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit :
Inschrijving register : 23-08-1977
Kadaster deel/nummer : 5442/54

Gemeente:
Laarbeek

Provincie:
Noord-Brabant

Plaatselijke aanduiding:
Havenweg 10

5737 BT Lieshout

Kadastrale gemeente:
Lieshout

Sectie:
H

Kad.object: App:
2349

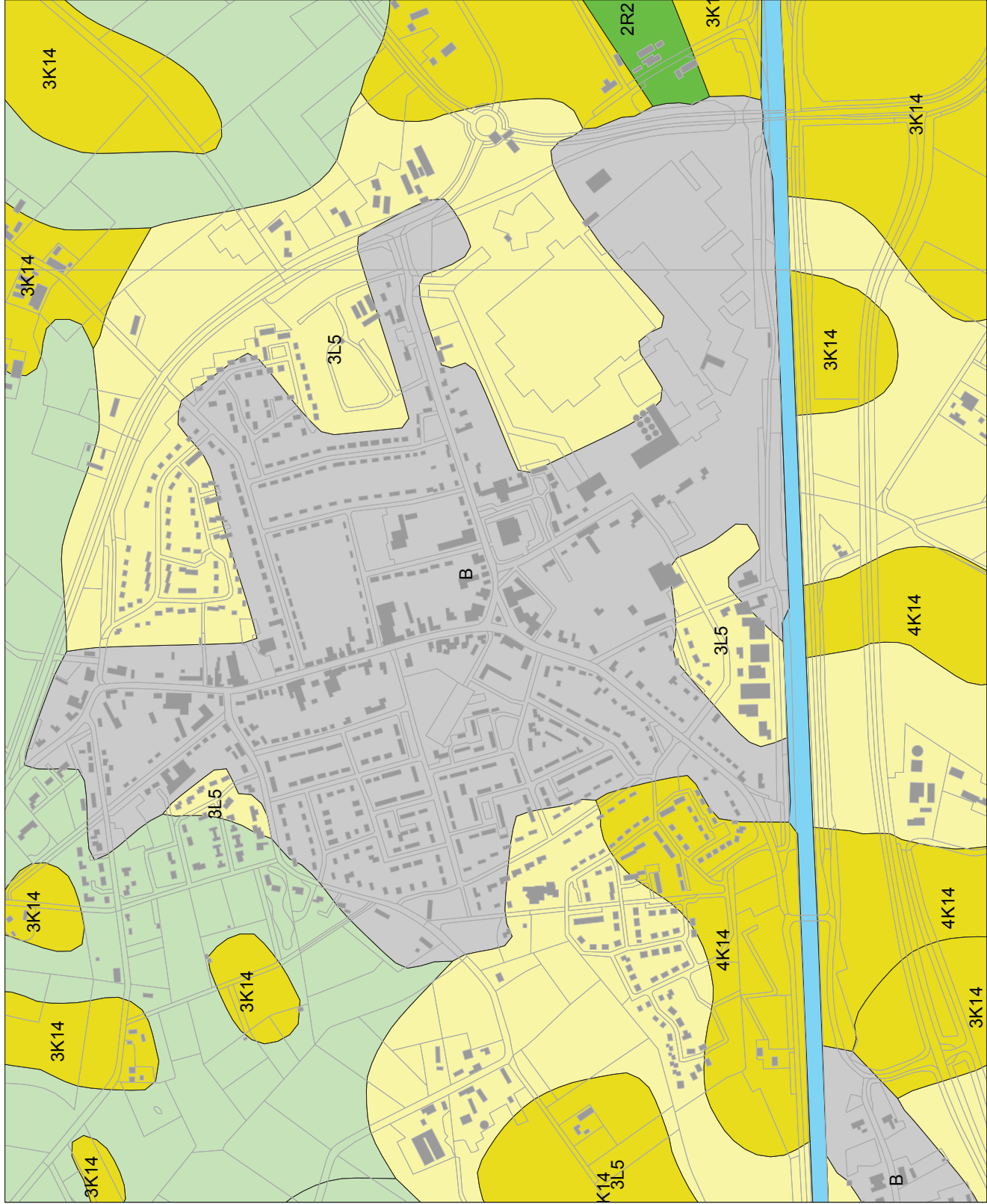
Grondperceel:

Omschrijving:

Pand uit de 16e of 17e eeuw, zonder verdieping, met pannen wolfdak. Kelder met tongewelf. Vensters met zesruitsschuiframes. Achterhuis, evenwijdig aan het voorhuis en gedekt door een pannen wolfdak dat aan de smalle zijden wordt afgesloten door afgeknotte puntgevels met vlechtingen. Tegen een der eindgevels een uitgebouwd rookkanaal.

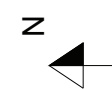
Bijlage 3

Geomorfologische kaart

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- PROVINCIES
- GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)
 - Wanden
 - Hoge heuvels en ruggen
 - Terpen
 - Hoge duinen
 - Plateaus
 - Terrassen
 - Plateau-achtige vormen
 - Waaiervormige glooiingen
 - Niet-waaiervormige glooiingen
 - Lage ruggen en heuvels
 - Welvingen
 - Vlakten
 - Laagten
 - Ondiepe dalen
 - Matig diepe dalen
 - Diepe dalen
 - Water
 - Bebouwing
 - Overig (Dijken etc)

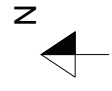
Bijlage 4
Bodemkaart

170438 / 392924

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- PROVINCIES
- BODEM ((c)Alterra)**
 - Associaties
 - Brikgronden
 - Bebouwing
 - Dijk, bovenlandstrook
 - Dikke eerdgronden
 - Fluviatile afz ouder pleistoceen
 - Groeve, gegraven, mijnstort
 - Kalksteenverweringsgronden
 - Oude rivierkleigronden
 - Overige oude kleigronden
 - Ondiepe keileemgronden
 - Leemgronden
 - Zeekleigronden
 - Mariene afz ouder pleistoceen
 - Niet-gerijpte minerale gronden
 - Oude bewoningsplaatsen
 - Rivierkleigronden
 - Kalkh lutumarme gronden
 - Veengronden
 - Moerige gronden
 - Water, moeras
 - Podzolgronden
 - Kalkloze zandgronden
 - Kalkhoudende zandgronden

Bijlage 5

Historische kaarten 1830-1973

1830-1850

1900

1927

1953

1963

1973

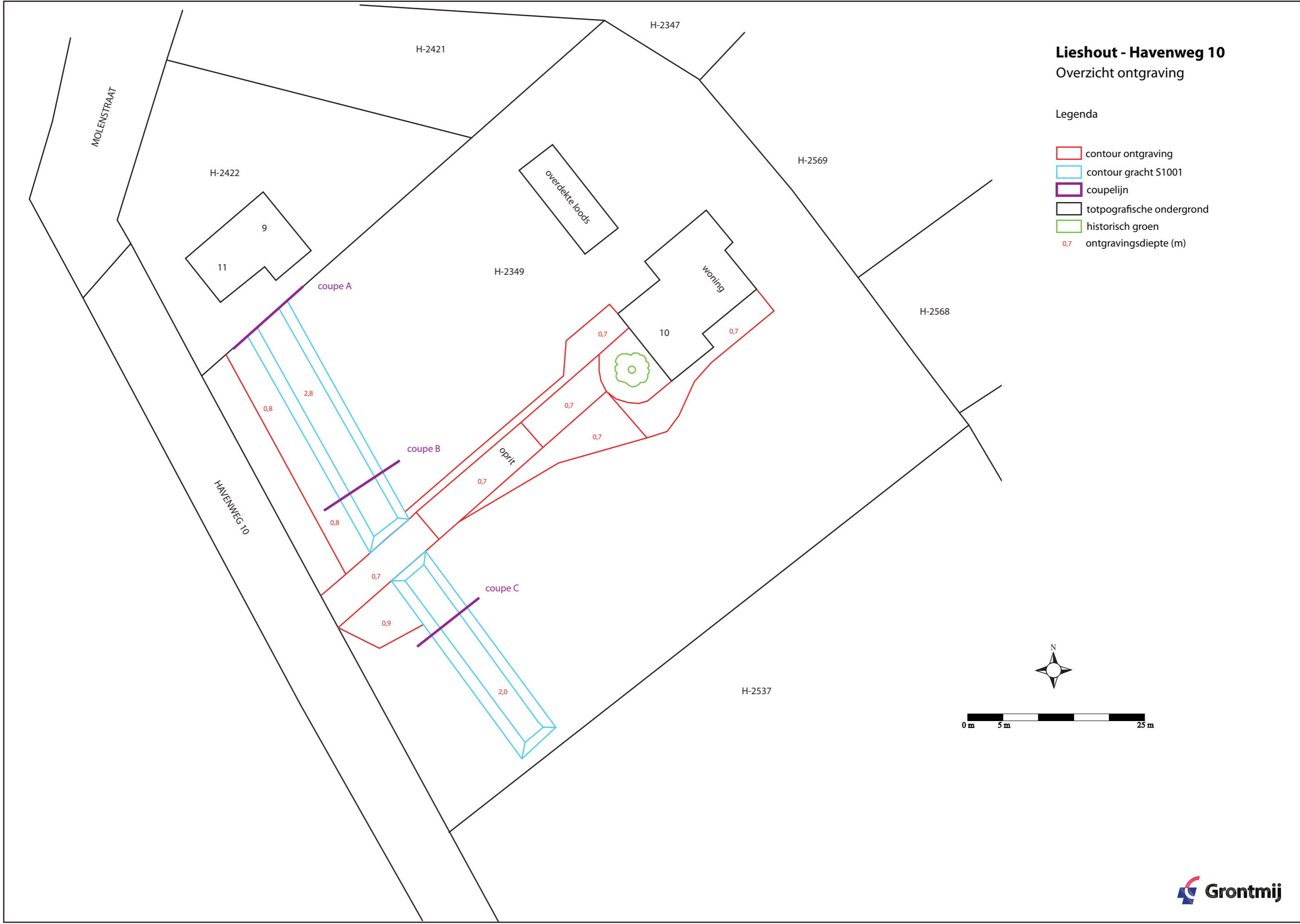
Bijlage 6

Allesporenkaart

Lieshout - Havenweg 10
Overzicht ontgraving

Legenda

- contour ontgraving
- contour gracht S1001
- coupelijn
- topografische ondergrond
- historisch groen
- 0,7 ontgravingsdiepte (m)

Bijlage 7

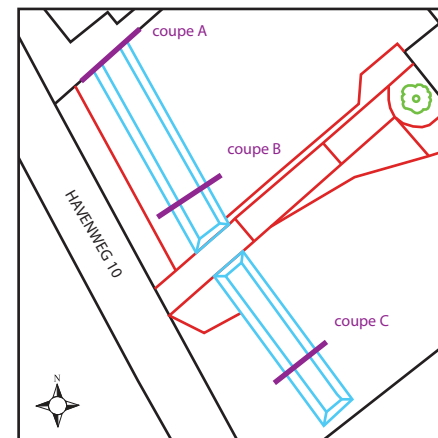
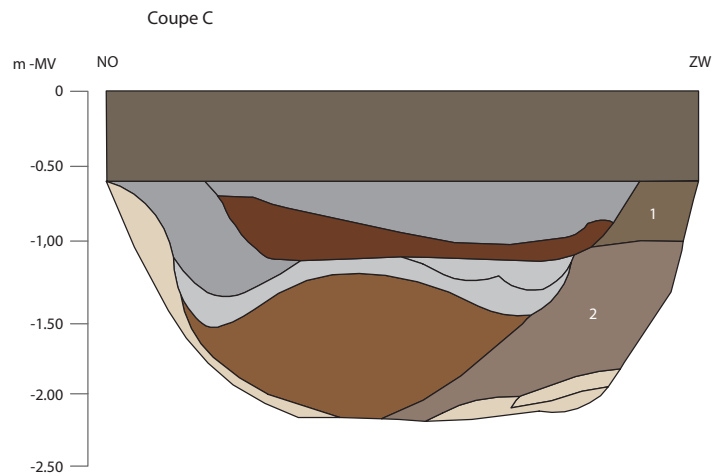
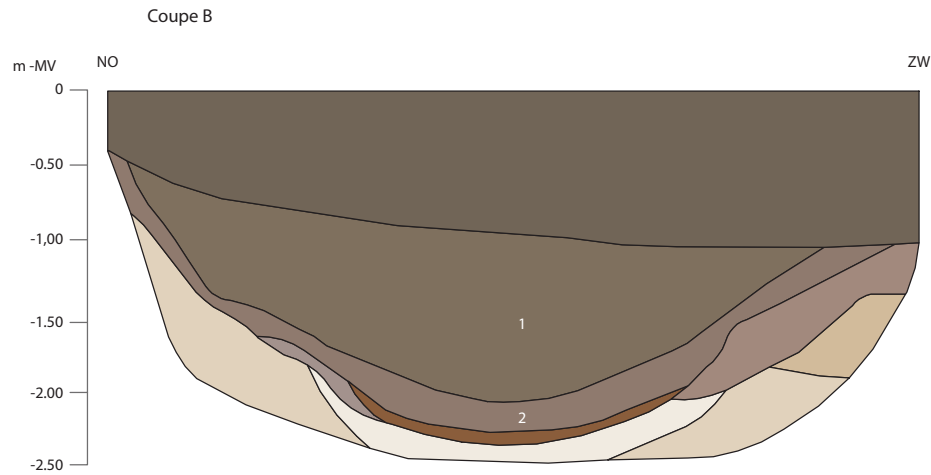
Coupetekeningen B en C

Lieshout - Havenweg 10

Overzicht ontgraving

Legenda

- bouwvoor
- donkerbruingrijs zand, veel baksteenpuin, betonpuin, vondstmateriaal 19e-20e eeuw (glas, aardewerk, metaal)
- donkerbruingrijs zand, gemengd met geelwit zand (verstoord)
- puinlaag met zinkassen
- donkerbruingrijs zand
- bruingrijs zand, gevlekt met lichtbruin zand
- bruin en bruingrijs zand, gevlekt met geelbruin zand
- donkerbruingrijze humeuze laag
- lichtgrijs zand gevlekt met grijs
- donkerbruingrijs zand sterk gemengd met geel zand (verstoord)
- donkergrijs zand gemengd met humeuze vlekken
- lichtbruin zand met roestvlekken (C-horizont)
- lichtbruin zand (C-horizont)
- lichtgrijs-wit zand (C-horizont)
- ontgravingscontour
- contour gracht S1001
- historisch groen
- topografische ondergrond
- coupelijnen
- 2 vullingslaag met vondstmateriaal

Bijlage 8
Vondstenlijst

VNR	Volgcode	SNR	Coupe/Profiel	Code	Datum	Opmerkingen	beschrijving	Datering	Bewaren?
001	1	1001	vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (50 - 150 cm -mv)	glazen fles compleet, kleurloos transparant,naden, schroefdraad. Tekst op bodem: inhoud 0,60 liter. Ned. "logo" fabr.	20e eeuw	nee
002	1	1001	vulling 1 en 2	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht	glazen fles compleet, kleurloos transparant, naden, rubberen schroef dop voorzien van masker. Tekst op bodem: regd. No. 844933.	20e eeuw	nee
003	1	1001	vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht, vulling 1	glazen fles compleet, kleurloos transparant, naden, kroondop, buitenkant structuur met centraal uitgespaard medallion met ober, dienblad en teckel. Tekst op bodem: gebr. Schouw 's Gravenhage. [in]houd: 0,25 liter	20e eeuw	nee
004	1	1001	vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht, vulling 1	glazen fles compleet, kleurloos transparant, naden, schroef dop, buitenkant structuur vruchten en bloemen met centraal uitgespaard medallion tbv etiket. Keerzijde-tekst: Idris London. Tekst op bodem:d: 1/ Reg. no /688855/ 0,72	20e eeuw	ja
005	1	1001	vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht, vulling 1	glazen fles compleet, groen transparant, naden, kroondop, Tekst op bodem:d: 6/ A.G.W.	20e eeuw	nee
006	1	1001	vulling 1 en 2	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht	glazen fles compleet, kleurloos transparant, kurk nog aanwezig, inhoud paarse vloeistof (inkt) Tekst op bodem:d: 1115/logo	20e eeuw	nee
007	1	1001	vulling 1 en 2	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht	glazen fles compleet, kleurloos transparant, kurk. Tekst op bodem: 300	20e eeuw	nee
008	1	1001	vulling 1 en 2	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht	IW-bor, golfrand, stempel op bodem: Sphinx: P. Regout & co/Maastricht. Buiten kader: made in Holland	1935-1955	ja
008	2	1001	vulling 1 en 2	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht	IW-bor, binnenzijde voorzien van 2 gouden lijnen op rand. 3e gouden lijn op overgang spiegel naar vlag. Stempel op bodem:Societe Ceramique Maestricht/made in Holland. Centraal een klauwende leeuw. Aan onderzijde 3 indrukken van proenen.	1900-1957	ja
008	3	1001	vulling 1 en 2	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht	IW-bor, golfrand, stempel op bodem: Sphinx: P. Regout & co/Maastricht. Buiten kader: made in Holland	1935-1955	ja
008	4	1001	vulling 1 en 2	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht	P-bor, blauwe drukprint met afbeelding van stenen brug over water met op achtergrond heuvel met gebouw.	19-20e eeuw	ja
009	1	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	S2-fle, mineraalwaterfles, bos, wandscherf	19-20e eeuw	ja
009	10	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	S2-fle, mineraalwaterfles, geperst, bos, wandscherf	19-20e eeuw	ja
009	11	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	R-blo, binnenzijde glad, buitenzijde groen geveerd	20e eeuw	nee

VNR	Volgcode	SNR	Coupe/Profiel	Code	Datum	Opmerkingen	beschrijving	Datering	Bewaren?
009	12	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-pot, taps, schroefdraad, geel glazuur met bruine decoratie (organisch?). Tekst op bodem Holland 517	20-21e eeuw	nee
009	13	1001	Coupe B/vulling 1	MXX	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	Metalen deksel van sigarendoos. Opdruk voorzijde: zwart vak met afbeelding (Willem II), groen vak tekst "modern", rood vlak tekst "Elizabeth B(as). Achterzijde: tekst: n.v. Elizabeth Sigarenfabrieken/v.h. H. Jos van (Sus)ante C. Boxtel Holland	20e eeuw	nee
009	14	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	maatbeker vierkant, kleurloos transparant. Op 3 zijden maataanduiding 1/2, 1, 1 1/2	20e eeuw	nee
009	15	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	glazen schaalte, kleurloos transparant, geometrisch motief	20-21e eeuw	nee
009	16	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	glazen pot, kleurloos transparant. Tekst op bodem: 1 1/2 ltr./1	20-21e eeuw	nee
009	17	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	glazen ovenschaal. Pyrex brevete S.G.D.G. France	20-21e eeuw	nee
009	2	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-kan, lampetkan?, buitenzijde handbeschilderd floraal motief bontgekleurd, worstoor	19-20e eeuw	ja
009	3	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-bor, golfrand	19-20e eeuw	nee
009	4	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-kop-2, binnenzijde oranjebruine lijn op rand, halverwege wand zwarte lijn	19-20e eeuw	nee
009	5	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-bor, binnenzijde print floraal motief in blauw, rood, groen, grijs. Stempel op bodem: Sphinx Petr(us)/Rego(ut)/Maa(stricht)	1892-1930	ja
009	6	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-kop-1, buitenzijde print floraal motief in blauw en groen. Groene lijn op buitenrand.	19-20e eeuw	nee
009	7	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-bor. Stempel op bodem: Societe C(eramique) Ma(estricht) klauwende leeuw/Ma(de in Holland)	1900-1957	ja
009	8	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	IW-kop-2, aanzet oor.	19-20e eeuw	nee
009	9	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (puinlaag, -150)	P-terrine, handvat versierd floraal	19-20e eeuw	ja
010	1	1001	vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (50 - 150 cm -mv)	glazen fles compleet, schroefdop, naden, kleurloos transparant. Opgestoken bodem	19-20e eeuw	nee
011	1	1001	vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (50 - 150 cm -mv)	glazen fles compleet, schroefdop, naden, kleurloos transparant. Structuur in vorm van vakken en strepen t.h.v. hals en schouder en onder aan buik. Tekst op buik: Recter's/fabrieken/Veenendaal/Holland. Bodem voor zien	vanaf 1932	nee
012	1	1001	vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (oprit) (50 - 100 cm -mv)	S2-fle, mineraalwaterfles, geperst, bos. Tekst: Hulstkamp/&zoon&Molyn/Rotterdam/R	1823-1979	ja
013	1	1001	Coupe B/vulling 1	MXX	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	batterijen (vervallen)	20e eeuw	nee

VNR	Volgcode	SNR	Coupe/Profiel	Code	Datum	Opmerkingen	beschrijving	Datering	Bewaren?
014	1	1001	Coupe C/ vulling 1	KER	22-10-2012	afgraven vulling gracht (-60)	P-kop-4, buitenzijde print floraal motief in groen, grijs, geel, rood en wit. Op rand en oor gouden lijn. Stempel: kroon met daaronder J.Kronester/Bavaria/7914	20e eeuw	ja
014	2	1001	Coupe C/ vulling 1	KER	22-10-2012	afgraven vulling gracht (-60)	P-bor, blauwe drukprint, floraal motief	20e eeuw	nee
015	1	1001	Coupe C/ vulling 2	KER	23-10-2012	afgraven vulling gracht (-120)	IW, asbak. Kleuren: bruin/paars en groen. Onderzijde tekst: 22.	20e eeuw	nee
015	2	1001	Coupe C/ vulling 2	KER	23-10-2012	afgraven vulling gracht (-120)	IW-bor, blauwe print	20e eeuw	nee
015	3	1001	Coupe C/ vulling 2	KER	23-10-2012	afgraven vulling gracht (-120)	IW-kom, aan buitenzijde blauwe print, geometrisch	20e eeuw	nee
016	1	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	P-kop, print floraal motief in groen, roze, blauw en geel. Spiegel voorzien van gouden lijn. Onderzijde: golvende standring voorzien van gouden lijn. Stempel: 3 symbolen Japans of chinees in kader	20e eeuw	ja
016	2	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	IW-kop, lichtoranje baksel,perzikkleurig glazuur, binnen aan rand bruine lijn, ribbels aan buitenzijde buik	20e eeuw	nee
016	3	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	Liggende snoeppot, kleurloos transparant, naden, schroefdoop. Voorzien 3 etiketten. 2 zijanten etiket tekst: Echte zeeuwse boterbabbelaars resp. Zeeuwse man- en vrouwenhoofd. Onderzijde etiket tekst: suikerwerkfabriek K. Geense Goes	20e eeuw	nee
017	1	1001		KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (50 - 100 cm -mv)	P-kop, met goudband over oor	20e eeuw	nee
017	2	1001		KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (50 - 100 cm -mv)	IW-kop	20e eeuw	nee
017	3	1001		KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (50 - 100 cm -mv)	IW-grote vorm (kom?) Stempel op bodem:N/Societe Ceramique Maestricht/Made in Holland/Klauwende leeuw	1900-1957	ja
017	4	1001		GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (50 - 100 cm -mv)	glazen fles, naden, kleurloos transparant. Tekst op bodem: Fabr. Rest onleesbaar. In midden logo	20e eeuw	nee
018	1	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	S2-pot, (mosterdpotje?) grijs, blauw décor	20e eeuw	ja
018	2	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	IW-bor, binnenzijde voorzien van oranje en blauwe print, bloemen en geometrisch. Stempel op bodem: Societe Ceramique Maestricht/klauwende leeuw/Made in Holland/SB 22/5	1900-1957	ja
018	3	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	IW-bor, Stempel op bodem: Societe Ceramique Maestricht/klauwende leeuw/Made in Holland	1900-1957	ja
018	4	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	IW-kop-1, hoekig oor, stempel op bodem: Societe Ceramique Maestricht/Made in Holland/klauwende leeuw	1900-1957	ja

VNR	Volgcode	SNR	Coupe/Profiel	Code	Datum	Opmerkingen	beschrijving	Datering	Bewaren?
018	5	1001	Coupe B/vulling 1	KER	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	S2-pot, voorraadpot, engobe aan buitenkant	20e eeuw	nee
018	6	1001	Coupe B/vulling 1	KUNST	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	speelgoed-straaljager, achterzijde	20-21e eeuw	nee
019	1	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	glazen fles compleet, schroefdop, kunststof rood (tekst: Felix Moulard Bruxelles), kleurloos transparant, geperst. Tekst op zijkanten: Sassi. Tekst op bodem: 1/110 cc	20e eeuw	ja
020	1	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	glazen fles compleet, schroefdop, kleurloos transparant, geperst. Tekst op zijkanten: Sassi. Tekst op bodem: 100	20e eeuw	nee
021	1	1001	Coupe B/vulling 1	GLS	18-10-2012	afgraven vulling gracht (-150)	glazen fles compleet, kroondop, naden, bruin transparant. Tekstband op schouder: Grol-Grolsch. Tekstband op voet: inhoud: 0,20 L. Groenlo-Enschede. Tekst op bodem: 54T-Z	20e eeuw	ja
022	1	1001	Coupe B/vulling 2	MON	18-10-2012	monster uit Coupe B/vulling 2	grondmonster (vermoedelijk niet nodig)		nee
023	1	1001	Coupe B/vulling 1	MON	18-10-2012	monster uit Coupe B/vulling 1	grondmonster (vermoedelijk niet nodig)		nee
024	1	1001	Coupe B/vulling 1	MON	18-10-2012	monster uit Coupe B/vulling 6	grondmonster (vermoedelijk niet nodig)		nee

Bijlage 9

Tijdstabel

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren voor heden	Geologische perioden		Pollen zones	Archeologische perioden					
-1950	0	Holoceen	Laat		Moderne tijd					
-1500	500				Laat	Vb2	Laat			
-1000	1000				Subatlanticum	Midden	Vb1	Middeleeuwen		
-500	1500							Vroeg		
0	2000				Midden	Subboreaal	Va	Romeinse tijd		
-500	2500							Vroeg	IJzertijd	
-1000	3000							Laat	IVb	Bronstijd
-1500	3500									Vroeg
-2500	4000							Midden	IVa	Laat
-3000	4500							Vroeg	III	Neolithicum
-3500	5000	Midden	Midden							
-4000	5500	Laat	II	Mesolithicum	Vroeg					
-5000	6000	Atlanticum			Laat					
-6000	7000	Midden			Midden					
-7000	8000	Vroeg	Boreaal	I	Vroeg					
-8000	9000		Preboreaal							
-9500	10000	Pleistoceen	Laat-Glaciaal	LW III	Laat-Paleolithicum					
-11750	11000			LW II						
				LW I						

Tijdtabel Holoceen (bron: Deeben J., E. Drenth, MF. Van Oorsouw en L. Verhart; 2005)

ARCHEOLOGISCHE PERIODE	VAN	TOT
Nieuwe Tijd	1500	Heden
Nieuwe Tijd:	1500	Heden
Nieuwe Tijd C:	1850	Heden
Nieuwe Tijd B:	1650	1850
Nieuwe Tijd A:	1500	1650
Middeleeuwen:	450	1500
Late Middeleeuwen:	1050	1500
Late Middeleeuwen B:	1250	1500
Late Middeleeuwen A:	1050	1250
Vroege Middeleeuwen	450	1050
Vroege Middeleeuwen D:	900	1050
Vroege Middeleeuwen C:	725	900
Vroege Middeleeuwen B:	525	725
Vroege Middeleeuwen A:	450	525
Romeinse Tijd:	12 v. Chr.	450 n. Chr.
Romeinse Tijd Laat:	270	450
Romeinse Tijd Laat B:	350	450
Romeinse Tijd Laat A:	270	350
Romeinse Tijd Midden:	70	270
Romeinse Tijd Midden B:	150	270
Romeinse Tijd Midden A:	70	150
Romeinse Tijd Vroeg:	12 v. Chr.	70 n. Chr.
Romeinse Tijd Vroeg B:	25 n. Chr.	70 n. Chr.
Romeinse Tijd Vroeg A:	12 v. Chr.	25 n. Chr.
IJzertijd:	800 v. Chr.	12 v. Chr.
Late IJzertijd	250 v. Chr.	12 v. Chr.
Midden IJzertijd	500 v. Chr.	250 v. Chr.
Vroege IJzertijd:	800 v. Chr.	500 v. Chr.
Bronstijd:	2000 v. Chr.	800 v. Chr.
Late Bronstijd:	1100 v. Chr.	800 v. Chr.
Midden Bronstijd:	1800 v. Chr.	1100 v. Chr.
Midden Bronstijd B:	1500 v. Chr.	1100 v. Chr.
Midden Bronstijd A:	1800 v. Chr.	1500 v. Chr.
Vroege Bronstijd:	2000 v. Chr.	1800 v. Chr.
Neolithicum:	5300 v. Chr.	2000 v. Chr.
Laat Neolithicum:	2850 v. Chr.	2000 v. Chr.
Laat Neolithicum B:	2450 v. Chr.	2000 v. Chr.
Laat Neolithicum A:	2850 v. Chr.	2450 v. Chr.
Midden Neolithicum:	4200 v. Chr.	2850 v. Chr.
Midden Neolithicum B:	3400 v. Chr.	2850 v. Chr.
Midden Neolithicum A:	4200 v. Chr.	3400 v. Chr.
Vroeg Neolithicum:	5300 v. Chr.	4200 v. Chr.
Vroeg Neolithicum B:	4900 v. Chr.	4200 v. Chr.
Vroeg Neolithicum A:	5300 v. Chr.	4900 v. Chr.
Mesolithicum:	8800 v. Chr.	4900 v. Chr.
Laat Mesolithicum:	6450 v. Chr.	4900 v. Chr.
Midden Mesolithicum:	7100 v. Chr.	6450 v. Chr.
Vroeg Mesolithicum:	8800 v. Chr.	7100 v. Chr.
Paleolithicum:		8800 v. Chr.
Laat Paleolithicum:	35.000 v. Chr.	8800 v. Chr.
Laat Paleolithicum B:	18.000 v. Chr.	8.800 v. Chr.
Laat Paleolithicum A:	35.000 v. Chr.	18.000 v. Chr.
Midden Paleolithicum:	300.000 v. Chr.	35.000 v. Chr.
Vroeg Paleolithicum:		300.000 v. Chr.

www.grontmij.nl